

İSTANBUL'DAKİ ÖZEL SEKTÖRE AİT KÜÇÜK
SANAYİ İŞLETMELERİNİN FİNANSAL SORUNLARININ KAYNAKLARI
VE . *
ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Hazırlayan

Yahya Kemal SABANER

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İ Ç İ N D E K İ L E R

Sayfa

TABLolar VE ŐEKİLLER LİSTESİ

- I - Dünya'da ve Türkiye'de Küçük İşletmelerin
Kalkınmadaki Rolü
- II - Türkiye'de Esnaf Sanatkarlarla İlgili Kredi
politikaları, Finansman Sorunları
- III - Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı II. Aşama
Küçük İmalat Sanayi
- IV - Kamu, Özel ve Yabancı Bankaların Mevduat ve Kredi
Durumu
- V - Sanayi İşletmelerinin Kuruluş Statüsü Dağılımı
- VI - Küçük Sanayi İşletmelerinin Kuruluş Yeri Sorunları
Dağılımı
- VII - Küçük Sanayi İşletmelerinin Hammaddede Teminiyle
İlgili Sorunların Dağılımı
- VIII - Küçük Sanayi İşletmelerinde İstihdam Edilen
Personel Sayısı
- IX - Küçük Sanayi İşletmelerinde Üretimle İlgili Sorunla-
rın Dağılımı
- X - Küçük Sanayi İşletmelerinde Pazarlama İle İlgili
Sorunların Dağılımı
- XI - Dönen varlıkların Oransal Dağılımı

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
GENEL KÜTÜPHANE

XII - Sabit Varlıkların Oransal Dağılımı

XIII - Toplam Aktiflerin Oransal Dağılımı

XIV - Toplam Borçların Oransal Dağılımı

XV - Toplam Pasiflerin Oransal Dağılımı

XVI - Küçük Sanayi İşletmelerinde Yöneticilerin Tahsil

Durumu

XVII - Küçük Sanayi İşletmelerinde Yöneticilerin Durumu

GİRİŞ	1
I - ÇALIŞMANIN AMACI VE SINIRLARI	3
II - ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	4
III - ARAŞTIRMANIN VARSAYIMI VE HEDEFLERİ	5

BİRİNCİ BÖLÜM

I - GENEL OLARAK KÜÇÜK SANAYİ İŞLETMELERİ	7
1 - MEVCUT DURUMU	7
2 - ANA SORUNLARI	10
A - Kuruluş Yeri ile İlgili Sorunlar	11
B - Hammadde Teminiyle İlgili Sorunlar	13
C - Personelle İlgili Sorunlar	14
D - Üretim ve Teknoloji ile İlgili Sorunlar	16
E - Pazarlama ile İlgili Sorunlar	17

II - KÜÇÜK SANAYİ İŞLETMELERİNİN FİNANSMAN VE KREDİ	
SORUNLARI	19
1 - FİNANSMAN SORUNLARI	19
A - Varlıklara Yapılacak Yatırımlarla İlgili	
Finansman Sorunları	23
a - İşletmeyi Satın Almakta ya da Kurmakta	
Karşılaşılan Sorunlar	24
b - Sabit Varlıklara Yatırımda Karşılaşılan	
Sorunlar	29
c - İşletme Sermayesinin Yetersizliğinden	
ve Yönetimden Kaynaklanan Sorunlar	32
B - Sermaye Yapısı İle İlgili Finansman Sorunları	36
2 - KREDİ SORUNLARI	41
A - Küçük Sanayi İşletmeleri İçin Kredinin Önemi	
ve Kalkınma Planlarında Öngörülen Tedbirler	41
B - Küçük Sanayi İşletmelerinin Mevcut Kredi	
Kaynakları	48
C - Küçük Sanayi İşletmelerinin Karşılaştıkları	
Kredi Sorunları	50
a - Bankacılık Sisteminden Kaynaklanan	
Sorunlar	50
b - Kredi Miktarları'ndan Kaynaklanan	
Sorunlar	53

IV

Sayf

c - Kredi Maliyeti'nden Kaynaklanan Sorunlar	55
d - Teminat'tan Kaynaklanan Sorunlar	56
e - Bürokratik Sorunlar	
İKİNCİ BÖLÜM	58
I - İSTANBUL'DAKİ ÖZEL SEKTÖR SANAYİ İŞLETMELERİ	58
1 - MEVCUT SORUNLARI	58
A - Kuruluş Yeri ile İlgili Sorunlar	61
B - Hammadde Teminiyle İlgili Sorunlar	63
C - Personelle İlgili Sorunlar	67
D - Üretimle İlgili Sorunlar	69
E - Pazarlama ile İlgili Sorunlar	72
2 - FİNANSMAN VE KREDİ SORUNLARI	75
A - Finansman Sorunları	75
a - Likidite Sorunları	75
b - Sabit Varlıklara Yapılan Yatırımlarla İlgili Sorunlar	77
c - Borçlarla İlgili Sorunlar	80
d - Çalışma Sermayesi Sorunları	81
e - Yönetimden Kaynaklanan Sorunlar	82
B - Kredi Sorunları	85

II - İSTANBUL'DAKİ ÖZEL SEKTÖR SANAYİ İŞLETMELERİ- NİN FİNANSAL SORUNLARININ ÇÖZÜMÜ İÇİN ÖNERİLER	86
SONUÇ	93
YARARLANILAN KAYNAKLAR	97
ANKET FORMU	102

G İ R İ Ő

Ülkemizde sanayi işletmeleri kuruluş, gelişme ve diğer zamanlarda çeşitli finansal zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu finansal zorluklar; işletmelerin bulunduğu bölgeye, ekonomik politikalara, yöneticilerin yeterliliğine ve buna benzer faktörlere göre değişiklik gösterirler.

Sanayileşme hareketini başlatmış olan ülkemizde özel sektör sanayi işletmelerine de önemli görevler düşmektedir. Özel sektör sanayi işletmelerinin rekabet edebilmesi, gelişebilmesi için finansman sorununu çözmüş olması ve işletmeyi kuruluşundan büyümesine kadar sağlıklı bir finansal yapıya kavuşturmuş olması gerekir.

Ülkemizde özel sektör sanayi işletmeleri genel olarak küçük sanayi işletmesi olarak kurulmakta ve bu sanayi işletmelerinin ürünlerine talep artınca işletmeler hızla büyümeye başlamakta ve bu da birtakım sıkıntılar beraberinde getirmektedir. Bu sıkıntıların en başında da finansman güçlüğü gelmektedir. Özel sektör sanayi işletmeleri bu aşamada yabancı kaynak kullanmayı tercih etmekte fakat bu kaynakları temin etmede de birtakım zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır.

Kredi kaynaklarının sınırlı ve yetersiz olması yönetim riskinin büyük olması; sağlanan finansman kaynaklarının zamanında etkin bir şekilde kullanılmaması; özel sektör sanayi işletmelerini olumsuz yönde etkilemektedir.

Sanayi işletmeleri kuruluşundan büyümesine kadar belirli bir plan ve program gerektirdiğinden, daha kurulmadan önce gerekli planlamaya gidilmesi hedef ve politikaların belirlenmesi, fonların oluşturulması, finansman kaynaklarının belirlenmesi kuruluş ve gelişme aşamasında bütçelerin yapılması iç ve dış kaynakların ne zaman ve nerede kullanılacağına belirlenmiş olması gerekmektedir. Ancak özel sektör sanayi işletmelerinin birçoğu önceden bir gelişme yapmaksızın kuruluş aşamasında ortaya çıkan çeşitli problemleri geçici tedbirlerle çözümlenerek ileride telafisi mümkün olmayan problemlerle karşılaşmaktadır.

Özel sektör sanayi işletmelerinin finansal sorunlarını inceleyen Türkiye'deki sanayi işletmelerinin mevcut durumu ve finansman sorunları ele alınmıştır. Türkiye'deki sanayi işletmelerinin büyük bir çoğunluğu küçük sanayi işletmeleri olduğundan ilk bölümde Türkiye'deki küçük sanayi işletmelerinin mevcut durumu, finansman ve kredi sorunları ele alınmıştır. Türkiye'deki küçük sanayi işletmelerinin tamamına yakını özel sektöre ait olduğundan birinci bölümde Türkiye'deki küçük sanayi işletmelerinin sorunları hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde de İstanbul'daki özel sektöre ait küçük sanayi işletmelerinin mevcut durumlarıyla finansman ve kredi sorunları incelenmiştir.

I - ÇALIŞMANIN AMACI VE SINIRLARI

İstanbul'deki özel sektöre ait küçük sanayi işletmeleri ele alınarak, bu işletmelerin sorunlarının kaynakları belirlenmeye çalışılmıştır. Küçük sanayi işletmelerinin karşılaştıkları finansman sorunları nelerdir? sorusuna cevap bulmak ve bu konuda çözüm önerileri getirmek amacıyla bu konu seçilmiştir.

Küçük sanayi işletmeleri münferit olarak çalışmakla birlikte büyük işletmelerle de yan sanayisini teşkil etmektedir. Bu konuları itibarıyla küçük sanayi işletmelerinin karşılaştıkları sorunları incelenmeye değer bulunmuştur. Çalışma bu amaçla başlatılmıştır.

Küçük sanayi işletmelerinin sorunlarını araştırmaya yönelik bu çalışma, İstanbul ilinde yapılmıştır. Türkiye'deki sanayi işletmelerinin büyük bir çoğunluğu İstanbul ve civarında faaliyet göstermektedirler. Bu nedenle işletmeler bu ildeki değişik sektörlerden seçilmiştir.

İstanbul'daki özel sektöre ait küçük sanayi işletmelerinin finansal sorunlarının kaynaklarını belirlemeye yönelik bu çalışma, işletmelerin mevcut durumlarının ele alınmasıyla başlayacak ve mevcut durumlarından sorunları ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Araştırmanın verileri, İstanbul'da tespit edilen küçük sanayi işletmelerine anket formlarının gönderilmesiyle elde edilecektir. Anket formuna verilen cevaplar değerlendirilerek, küçük sanayi işletmelerinin finansman sorunlarının kaynakları tespit edilmeye çalışılacaktır.

II - ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Araştırma anket yoluyla yapılacaktır. Hazırlanan anket formlarının daha önceden tespit edilen küçük sanayi işletmelerine gönderilecek, bunlardan gelen cevaplar doğrultusunda veriler elde edilecektir. Anket formları posta yoluyla gönderilecek ve yine cevaplar posta yoluyla alınacaktır.

Araştırmanın verileri anket formlarına verilecek cevaplardan oluşacaktır. Bu veriler, küçük sanayi işletmelerinin sorunlarını belirlemede kullanılacaktır.

Toplanan veriler tablolar halinde gösterilecek ve bu tabloların yorumları yapılarak, sorunların kaynakları tespi edilmeye çalışılacaktır.

Toplanan veriler İstanbul'daki özel sektöre ait küçük sanayi işletmelerine ait olduğundan araştırma evrenini temsil etmektedir.

Araştırma yapılan alanda karşılaşılabilecek güçlükler anket formlarındaki sorulara titizlikle cevap verilmemesi, anket formu gönderilen küçük sanayi işletmelerinin ankete cevap vermemesi, anket formlarına istenmeyen sorunların yazılması olarak sıralanabilir.

III - ARAŞTIRMANIN VARSAYIMI VE HEDEFLERİ

Araştırmanın varsayımı; küçük sanayi işletmelerinin finansman sorunları, yönetimin yetersizliğinden, kredi sağlamaadaki güçlüklerden, sağlanan kredilerin zamanında ve optimal şekilde kullanılmamasından, kalifiye eleman eksikliğinden, üretim ve pazarlamada planlamaya gidilmemesinden kaynaklanmaktadır.

Araştırma bu varsayım ile hareket edilerek yapılacak v
bunların doğruluk derecelerini sınavacaktır.

'Araştırmanın hedefi, İstanbul'daki küçük sanayi iş-
letmelerinin finansman sorunlarının belirlenmesi ve belirle-
nen bu sorunlar üzerinde durularak bunlara çözüm önerileri
getirmektir.

Araştırma bu yönüyle küçük sanayi işletmelerini da-
ha etkin ve verimli bir şekilde çalışmasını sağlamayı, orte-
ye çıkan sorunlarını çözmeyi ve bu sorunların nelerden kay-
naklandığını tespit ederek buna göre kararlar alınmasını sağ-
layacaktır.

B İ R İ N C İ B Ö L Ü M

I - GENEL OLARAK KÜÇÜK SANAYİ İŞLETMELERİ

1- MEVCUT DURUMU

Küçük sanayi işletmeleri, hem istihdam, hem üretim ve hem de katma değer açısından önemli paya sahiptir.

Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından 1980 yılında yapılan sayım sonuçlarına göre tüm işyerlerinin % 93'ünü küçük işletmeler, % 7'sini de büyük işletmeler teşkil etmektedir. Yine kapsama alınan sektörlerdeki istihdamın da % 68'ini küçük işletmeler, %32'sini de büyük işletmeler oluşturmaktadır. Diğer taraftan imalat sektöründe faaliyet gösteren küçük sanayi işletmeleri sektöründeki mevcut işyerlerinin % 95'ini istihdamın da % 49'unu elinde bulundurmaktadır(1).

Ülkemizde 1980 yılında, büyük ve küçük imalat sanayinin iktisadi faaliyet kolları itibariyle işyerleri sayılarının oran-

(1) Nezih GÖKDUMAN, "Dünyâ'da ve Türkiye'de Küçük İşletmelerin Kalkınmadaki Rolü" Sempozyum Tebliği, 17-18 Ekim 1983, Ankara, s.7

sal dağılımı ile yedi ilimizdeki (Adana-Ankara-İstanbul-İzmir-Kocaeli-Bursa-Konya) iktisadi faaliyetleri Türkiye oranı eşleştiğindeki tabloda belirtilmiştir.

TABLO I

D.i.E. İktisadi Faaliyet Kodu	İktisadi Faal.Kolu	İktisadi Faaliyet Kolları İtibariyle Yedi İlimizdeki İşyerleri Sayısının İktisadi Faaliyet Oransal Dağılımı			
		Büyük İmalat Sanayi	Küçük İmalat Sanayi	Büyük İmalat Sanayi	Küçük İmalat Sanayi
31	Gıda Sanayi	% 14	% 08	% 56	% 30
32	Dokuma Sanayi	% 29	% 28	% 78	% 50
33	Orman Ürünleri S.	% 02	% 18	% 64	% 44
34	Kağıt Sanayi	% 03	% 02	% 93	% 69
35	Kimya Sanayi	% 11	% 03	% 82	% 63
36	Teş-Toprak S.	% 10	% 03	% 46	% 46
37	Metal An.S.	% 05	% 01	% 77	% 47
38	Makine Sanayi	% 25	% 35	% 86	% 44
39	Diğer İmalat S.	% 01	% 02	% 96	% 70
		100	100		

KAYNAK: Nezih GÖKDUMAN, "Dünya'da ve Türkiye'de Küçük İşletmelerin Kalkınmadaki Rolü", Sempozyum Tebliği, 17-18 Ekim 1983, Ankara, s.9-10

İktisadi faaliyet kolları itibariyle işyerleri sayılarının oransal dağılımı incelendiğinde; büyük imalatta % 29'luk bir oranla Dokuma Sanayi ilk sırayı alırken, küçük imalat işletmelerinde % 35'lik bir oranla ilk sırayı Makine Sanayi almaktadır.

Öte yandan büyük ve küçük imalat sanayinin yedi ilimizdeki iktisadi faaliyetleri Türkiye oranı dikkate alındığında; Makina sanayi büyük imalatta yedi il'de % 86'lık bir paya sahipken, küçük imalat işletmelerinde bu payın % 44 olarak gerçekleştiği görülmektedir.

Tablodaki verilerin değerlendirilmesinden anlaşılmaktadır ki, küçük sanayi işletmeleri ülke çapında hem işyeri sayısı yönüyle hem de iktisadi faaliyet kolları itibarıyla yaygın bir dağılıma sahiptir. Bu durum, istihdam ve üretim açısından coğrafi bölgeler arasındaki dengesizliğin giderilmesinde küçük sanayinin oynadığı rolün önemini açıkça vurgulamaktadır.

Türkiye'de yapılan Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı sonuçlarına göre, 1-9 işçi çalıştıran imalat işyerleri grubundaki işletmelerin sayısı 1963'de 157.759, 1970'de 170.479, 1980'de 177.159'dur.

1980 yılı sayımında küçük imalat sanayiinde hukuki şekilde de dikkate alınmıştır. Buna göre işletmelerin % 78'ini ferdi mülkiyet, % 17'si adi ortaklık, % 4'ü şirket ve % 1'inin de hukuki şekli bilinmemektedir. Görüldüğü gibi küçük sanayi işletmelerinde şirketleşme oranı çok düşük düzeyde olup ferdi mülkiyet ağırlık kazanmaktadır.

Ülkemizde küçük imalat sanayiinde toplam çalışan sayısı 1963'de 354.021, 1970'de 327.028 ve 1980'de 493.666'dır. Ücretli çalışanlar ise 1963'de 131.736, 1970'de 99.481 ve 1980'de 217.634'dür. Buradan ücretli çalışanlar ile ücretsiz çalışan işletme sahiplerinin toplam istihdam içindeki payını bulmak mümkündür. Çalışan

her 100 kişiden 1963'de 37'si ücretli, 63'ü ücretsiz; 1970'de 70'i ücretli, 30'u ücretsiz; 1980'de ise 56'sı ücretli, 44'ü ücretsiz'dir. Bu durum göstermektedir ki; küçük sanayi işletmeleri ücretli çalışanlar için olduğu kadar sahiplerinin kendileri, aile bireyleri ve yakınları için de önemli derecede istihdam imkanları oluşturmaktadır.

2 - ANA SORUNLARI

Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu 10 Ocak 1984 tarihinde Sanayi ve Ticaret Bakanı Cahit Aral'a içerisinde küçük sanayi sektörünün sorunlarının da yer aldığı bir rapor sunmuştur.

Sözkonusu sorunların içerisinde; sağlık koşullarına aykırı ve verimli çalışmaya engel işyerlerinin mevcudiyeti; hammadde temininde çekilen güçlükler; işkolu, işyeri, makine ve ekipman seçiminde, kalite, finansman, iç ve dış pazarlama ve maliyet tespiti gibi konularda bilgi yetersizliğinden kaynaklanan güçlükler; mamul piyasasından haberdar olunamaması; gerekli makine ve teçhizatın alınmaması; nedeniyle kalite ve imalatın düşmesi; ayrıca gene bu nedenle yeni mamul madde imalatına geçilememesi; iç ve dış fuarlara organizasyon yetersizliğinden katılamaması; bu yüzden büyük sanayi ile işbirliğinin zayıf kalması gibi konular yer almaktadır(2).

(2) İMBA - İletişim Merkezi Basın Ajansı, Haftalık Ekonomi Bülteni, "Ortadirek Kendini Anlatıyor" 30 Ocak 1984, s.23

Küçük sanayi kesiminin sorunları çeşitlilik arz etmektedir. Bunlar, kuruluş yeri ile ilgili sorunlar, personelle ilgili sorunlar, üretim ve teknoloji ile ilgili sorunlar ve pazarlama ile ilgili sorunlar başlıkları altında incelenebilir.

A - Kuruluş Yeri ile İlgili Sorunlar

Sanayileşmekte olan ülkelerde sanayi işletmeleri, ulaşım ağına, insan gücüne hammadde kaynaklarına, enerji ve büyük çapta-ki tüketim merkezlerine yakın olabilmek için şehirlerde toplanmaktadır. Bu durum ise az gelişmiş ülkelerde bölgelerarası dengesizlik doğurarak ekonomik ve sosyal yapıyı olumsuz yönde etkilemekte, nüfusun belirli odaklarda yoğunlaşmasına ve dolayısıyla düzensiz kentleşmeye neden olmaktadır(3).

Gelişmekte olan ülkemizde küçük sanayi işletmeleri, büyük ölçüde il ve ilçelerde, mahalle aralarında ve bilhassa konut alanları altında dağınık, çalışma ve iş güvenliği koşullarına uymayan rantabl olmayan ve çeşitli tehlikelerle her zaman karşı karşıya olan işyerlerinde faaliyet göstermektedir.

Küçük sanayi işletmelerinin yerleşiminde göze çarpan bu dağınıklık, bunların optimum ölçeklerde kurulamamalarına, istenen düzeyde uzmanlaşmamalarına, aralarında işbirliği ve işbölümü kuramamalarına yol açtığı gibi, kalite ve fiyat konularında istikrarsızlık, çevre kirlenmesi ve yerleşme yerlerinde gürültü gibi sorunları beraberinde getirmektedir(4).

(3) Sanayi Bölge Siteleri Genel Müdürlüğü'nün 12 Eylül 1980-12 Eylül 1983 Yılı faaliyetleri, San.ve Teknoloji Bakanlığı, s.2.

(4) Cevdet NAZLI "Küçük İşletmelerin Yerleşim, Yatırım, Donatım, Tedarik ve Üretim Sorunları", 1983 Yılı Türkiye Sanatkâr ve Küçük Sanayiciler Semineri, 30 Kasım- 1-2 Aralık, İzmir s.1.

genellikle kent merkezlerinde yüksek kiralarla tutulan kı-
sıtlı büyüklükteki işyerleri, yeni makine ve ekipman ilavesine
ve daha fazla kişiyi istihdam etmeye engel olmaktadır. Bu durum
küçük sanayi işletmelerinin gelişmesini ve büyümesini önlemektedir.

Muhtelif bölgelerde küçük sanayi tesislerinin münferiden ki-
rılması neticesi müştereken kurulması gerekli, her site için el-
zem olan alt yapı tesisleri (yol, su, elektrik ve kanalizasyon)
eğitim, banka, P.T.T., kentin, ilkyardım istasyonu vb. müşterek
hizmet tesislerine sahip olmamaları da diğer bir sorun olarak
karşımıza çıkmaktadır(5). Özellikle ferdi yatırımlarda altyapı
giderleri küçük sanayicilerin başlangıç maliyetlerini gereksiz
yere yükseltmekte ve kaynak savurganlığına neden olmaktadır.

Ülkemizde güçlü, hızlı ve yaygın sanayisi teşvik etmek, dü-
zenli şehirleşmeyi sağlamak ve nüfusu yerinde tutabilmek amacıyla
1966 yılından itibaren küçük sanayi potansiyeli olan il ve il-
çelerimizde küçük sanayi siteleri'nin yapımına başlanmıştır.

12 Eylül 1983 tarihine kadar hizmete giren 99 adet küçük
sanayi sitesinde 27.467 işyeri olup takriben 164.802 kişilik
bir istihdam gücü teşekkül ettirilmiş olacaktır. Ayrıca mezkûr
fonlarla halen inşaatı devam eden 39 adet küçük sanayi sitesi,
sosyal hizmet binaları ile birlikte 13.034 işyeri ihtiva etmekte
olup, ileri yıllarda heyderpey hizmete girdiğinde takriben
78.204 kişilik istihdam gücüne ulaşılacaktır(6)

(5) "Esnaf, Sanatkâr, Küçük Sanayi", B.B.Y.K.P. Özel İhtisas
Komisyonu Raporu, D.P.T. 1913, Ö.İ.K:298 Ankara, 1983, s.40

(6) "Sanayi Bölge Siteleri Genel Müdürlüğü'nün 12 Eylül 1980 -
12 Eylül 1983 Yılı Faaliyetleri" s.1.

B - Hammadde Teminiyle İlgili Sorunlar

Küçük sanayi işletmelerinin hammadde ve ara malı sağlama-
maları oldukça zor şartlarda gerçekleşir. Üretim miktarının dü-
şük olması nedeniyle bu teşebbüslerin özellikle hammadde piyasa-
larında mal bulmak veya malı ucuza sağlamak imkânları azdır(7).
Hammadde üreticisi firmaların genellikle kendilerinden büyük
miktarlarda mal alan işletmelerle çalışması, zaten nakit sıkın-
tıyı çeken küçük sanayicileri pahalı kredi kullanmaya ve tekel
durumundeki hammadde kaynaklarına bağlı kalmaya zorlamaktadır.
İthal malı girdilerin alınmasında da aynı şekilde karşılaşılan pa-
rasal güçlükler ve zaman alıcı formaliteler, küçük sanayicileri
yüksek kârlarla çalışan ithalatçıların eline düşürmektedir.

Küçük sanayicilerin gerek üretiminde kullandıkları gir-
dileri uygun zamanda alma ve gerekse ürünlerini belli bir süre
bekletme imkânları sınırlıdır. Özellikle depolama sorunu girdi-
ler için olduğu kadar çıktılar için de büyük önem taşımaktadır.
Üretilen malların fiyatlarında aşırı düşmeler olsa bile, depole-
ma imkânının sınırlılığı küçük sanayicileri ürettikleri malları
ellerinden bir an önce çıkarmaya zorlamaktadır(8).

(7) AKIN İLKİN, "Kalkınma ve Sanayi Ekonomisi" İstanbul Üniver-
sitesi İktisat Fakültesi. İkt. Fak. Yayın No: 343, Çağlayan
Basımevi. Birinci Baskı, 1974, s.297.

(8) ARIF ERSOY, "Küçük Sanayi İşletmelerinin İktisadi Etkinlik-
lerini Artırmaya Yönelik Bir Yekleşim" Küçük İşletmelerin
problemleri ve Çözüm Yolları Sempozyumu, 12-13 Aralık 1983,
İstanbul, s.19.

Üretim girdilerinin zamanında ve uygun koşullarda temin edilememesi, küçük partiler halindeki alımların nakliye masraflarını artırması, stoklama imkânlarının sınırlılığı, girdilerin özellikleri konusunda varolan teknik bilgi noksanlığı ve girdi piyasasının iyi izlenememesi gibi nedenler küçük sanayi işletmelerinin üretim faaliyetlerini ciddi olarak sarsmaktadır. Bu olumsuz gelişmeler, bir taraftan ürünün kalitesinin bozulmasında ve maliyetlerin artmasında etkili olurken diğer taraftan da fiyatların yüksek düzeyde oluşmasına ve rekabet gücünün azalmasına yol açmaktadır.

C - Personelle İlgili Sorunlar

Ülkemizde mevcut bulunan nitelikli işgücü açığı, küçük sanayi işletmelerinin işgücü ihtiyaçlarının belirli asgari yeteneklere sahip işçiler tarafından karşılanmasına neden olmaktadır. Nitelikli işgücü potansiyelinin büyük bir bölümünün, kendilerine daha iyi çalışma imkânları sağlayan büyük işletmelerce istihdam edilmesi küçük sanayi işletmelerinin bu konudaki sorunlarını daha da güçleştirmektedir.

Küçük sanayi teşebbüslerinin, mesleki eğitim görmüş gençlere tanıdığı imkânlar yeterli düzeyde olsa bile, bu işletmeler işyeri olarak çekici görünmemektedirler. Yetenekli genç elemanlar pratikten yetişmiş ustanın yanında çalışmak istemeyip, ücret sisteminin, atölye ve çalışma düzeyinin iyi olması gibi nedenlerle kamu kuruluşları veya büyük işletmelerde daha düşük çalışma imkânları ile çalışmaya razı olmaktadır(9)

(9) Sibel TANBERK , "Küçük İşletmelerin Yönetimi ve Problemleri", Sevk ve İdare Dergisi, Ocak 1975, s.26.

Bu nedenler yüzünden küçük sanayi işletmelerinde "orta kademe teknik eleman" sıkıntısı çekilmektedir. Üst kademe teknik eleman olan mühendislerin bu teşebbüslerde çalışmaya itibar etmemeleri dikkat alındığında tekniker ve teknisiyenlerin istihdamının gerekliliği daha çok kendisini hissettirmektedir(10).

Küçük sanayici işletmesindeki faaliyetlerini yöresindeki diğer küçük sanayicilerden veya atadan süregelen bilgi ve tecrübe birikimiyle sürdürmektedir(11). İşin teknik sorumluluğunu üstlenen küçük sanayicinin, gelişen teknoloji karşısında demode olan bilgi ve yöntemleri yanında bir de işletmesinde kendisinden daha az nitelikli işgücünü kullandığı düşünülürse mesleki ve teknik eğitimin bu kesim için taşıdığı önem daha iyi anlaşılır.

Meslek eğitimi, insan kaynağını faydalı sosyal amaçlar için değerlendirme ve geliştirme yoluyla kültürel ve ekonomik gelişmeye hizmet etmektedir. Ülkemiz sanayinin gelişip işyerlerinin ülke sathına yayılması, okula dayalı mesleki ve teknik eğitimin yanında çıraklık eğitiminin de geliştirilmesini kaçınılmaz kılmıştır. Yapılan araştırmalar, ekonomik ilerlemelerde % 80 oranında eğitimin rol oynadığı, buna karşılık fiziki yatırım ile kapitalin eğitimden sonra gelidğini ortaya koymuştur(12).

(10) İ. Adnan ÖLÇÜCÜOĞLU, "Küçük Sanayi İşletmelerinde İşgücü Kullanımı Açısından Eğitim", Küçük İşletmelerin Problemleri ve Çözüm Yolları Sempozyumu, 12-13 Aralık 1983, İstanbul, s.2.

(11) Alev GÜNAL, "Esnaf ve Sanatkarın Sorunları ve Çözümleri", 2. Türkiye İktisat Kongresi, 2-7 Kasım 1981, İzmir, s.239

(12) "Esnaf, Sanatkar, Küçük Sanayi", ...s.111.

D - Üretim ve Teknoloji ile İlgili Sorunlar

Küçük sanayicilerin değişen ekonomik ve sosyal, hatta teknolojik şartlar içinde varlıklarını sürdürmelerinde karşılaşılan en önemli darboğaz, kullandıkları üretim projesi ve üretim teknolojisindeki yenilikleri izleyememeleri, ya da bunları üretim süreçlerinde kullanamamalarıdır(13). Aslında bu güçlükler küçük sanayi işletmelerinin mevcut yapılarından kaynaklanmaktadır. Bu teşebbüslerin faaliyetlerinin kapsadığı alanlardaki ölçek büyüklüğü ve faaliyetlerinin ileri teknolojinin gerektirdiği uzmanlık dallarına ayrılması bir sınırlama getirmektedir. Diğer bir deyişle, ileri teknoloji ve modern üretim yöntemlerinin küçük sanayi işletmelerinde kullanılması imkanı oldukça sınırlı düzeyde kalmaktadır.

Küçük sanayi işletmeleri, başlangıçta az sermaye ve pratik bilgiye dayalı olarak faaliyete geçseler de zamanla teknik bilgi ihtiyaçları yeni üretim sahalarına yönelmeleri için gerektiği kadar yeni teknoloji kullanabilme açısından da önemli bir sorun olmaktadır(14). Üretim araç ve gereçleri için yanlış teknoloji seçimi, üretim konusunda uzmanlaşmama ve standart üretim sorunları küçük sanayi teşebbüslerinde üretim verimini düşürmektedir. Yine modern üretim araçlarının kullanımı, bakımı ve onarımında yapılan hatalar üretimin aksamasına ve kalitenin bozulmasına neden olmaktadır(15).

(13) "Cumhuriyetimizin 50.Yılında Esnaf ve Sanatkar", Ekim 1973, Ankara, s.216.

(14) A.Şahin ULUSOY, "Türkiye'de Esnaf, Sanatkar ve Küçük Sanayicilerin Sorunları ve Çözümü İçin Öneriler", 2.Türkiye İktisat Kongresi, 2-7 Kasım 1981, İzmir, s.246.

(15) Sibel TANBERK, a.g.e., s.25-26.

E - Pazarlama ile İlgili Sorunlar

Üretimi yapılan mamüllerin miktarlarının ve çeşitlerinin az olması ve pazarlama faaliyetlerine ayrılan finansal kaynakların sınırlılığı, küçük sanayi işletmelerinin kendi bünyelerinde pazar araştırması, dağıtım kanalları ve reklam faaliyetlerini kapsamına alan bir "Pazarlama Organizasyonu" oluşturmalarına engel teşkil etmektedir. Bu nedenle sözkonusu teşebbüslerin mamüllerinin pazarlanması görevini aracılar üstlenmektedir.

Küçük sanayiciler pazarı iyi tanıyamadıklarından aracılarla olan çalışmalarında zayıf pazarlık gücüne sahiptirler. Yine finansal imkânların yetersizliği, reklam ve satış artırıcı çözümlere gereken önemin verilmesini engellemektedir.

pazarlamada karşılaşılan güçlükler, küçük sanayicileri çoğu kez mamülleri için iyi bir pazarın mevcut olmadığı konusunda yanlış bir düşünceye sevkeder. Aslında bu yanlış düşünce, onların pazarlar hakkında yeteri kadar bilgi ve tecrübe sahibi olmadıklarından kaynaklanmaktadır.

Küçük sanayi işletmelerinde araştırma imkânlarının mevcut olmayışı nedeniyle talepteki değişimler izlenememekte ve pazar boşlukları belirlenememektedir. Talepte meydana gelen değişimler izlenemediği için mamüllerin üretiminde gerekli değişiklikler yapılmamaktadır. Üretim kapasitesi ise talepteki ani değişimlere cevap verebilecek düzeyde değildir. Üte yandan talebi bazı dönemlerde artan mamül çeşitleri için stok yapma imkânı işletme sermayesinin sınırlı olması nedeniyle mümkün olmamaktadır.

Küçük sanayicilerin yapmış oldukları araştırmalar ve değişiklikler gelişigüzel önerilere dayanmaktadır. Gelişigüzel önerilere göre yapılan değişiklikler "ekonomik maliyet tasarrufu" gibi kavramlara ters düşmektedir. Örnek olarak; mamül dizaynında veya ambalajında bu şekilde yapılan değişiklikler maliyet düşürücü değil, maliyet artırıcı sonuçlar doğurmaktadır(16).

pazarlamada karşılaşılan diğer bir sorun, küçük sanayicinin oldukça yetersiz kaldığı pazarlama planlaması alanında ortaya çıkmaktadır. pazarlama planlaması küçük sanayiciye; üretim, finansman, personel ve tedarik fonksiyonları arasında bir koordinasyon üstünlüğü kazandıracaktır. Çünkü pazarlama planlaması çalışmalarını sırasında küçük sanayici, plan dönemi içinde ne kadar üreteceğini, hammadde ihtiyacını, tahmini maliyetlerini, gelir ve gider miktarlarını görme imkânına kavuşacaktır. Bu işi yapmakla küçük sanayici işletmenin zayıf ve kuvvetli yönlerini belirleyecek, ulaşılabilir hedefleri tespit edecek, kendisini ve faaliyetlerini değerlendirmenin yanında denetleme imkânı da bulmuş olacaktır(17).

Büyük sanayide ihtiyaç duyulan bazı ara mallarının üretimi, ekonomik olmadığı gerekçesiyle küçük sanayi işletmelerince gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle büyük sanayi işletmeleri kendileri için üretimi kârlı olmayan bazı ara mallarını ya da küçük sanayicilere sipariş vererek yaptırırlar ya da onlardan hazır olarak satın alırlar. Böylece ürettikleri mamüllerde kullandıkları yerli parça oranını artırarak maliyetlerini düşüren

(16) Mehtap KÖKTÜRK, "Küçük İşletmelerin Pazarlama Sorunları", Küçük İşletmelerin Problemleri ve Çözüm Yolları Sempozyumu, 12-13 Aralık 1983, İstanbul, s.4.

(17) Erinc BÜGE, "Küçük İşletmeler için Bir Pazarlama Modeli Denemesi", Küçük İşletmelerin Problemleri ve Çözüm Yolları Sempozyumu, 12-13 Aralık 1983, İstanbul, s.9.

küçük sanayi işletmeleri hem iç hem de dış pazarlarda rekabet etme imkânına sahip olurlar. Bu yolun gerçekleşmesiyle de, yan sanayi durumundaki küçük sanayi işletmelerinin ürünlerine büyük sanayiden gelen taleple bir pazar imkânı doğmuş olacaktır.

II - KÜÇÜK SANAYİ İŞLETMELERİNİN FİNANSMAN VE KREDİ SORUNLARI

1 - FİNANSMAN SORUNLARI

Teşebbüsler ya hazır bir sanayi işletmesini devir alarak veya işletmeyi tesis ederek iş hayatına girerler. Her iki durumda da verilen karar yeni bir yatırıma ifade etmektedir. Yatırım kararının verilmesiyle de finansman sorunları başlayacaktır.

Yatırım kararı verilmeden finansal planlama yapmak gereklidir. finansal planlama yapılmadan, işletmenin gelecekte karşılaşılabileceği sorunları şansa bırakarak yapılan yatırımler ileride telafisi mümkün olmayan güçlüklerle işletmeyi karşı karşıya getirebilir.

finansal planlama, paranın gelecekteki giriş ve çıkışlarını, bir başka deyimle gelecekteki para akışını önceden kestirerek gerekli düzenleme ve planlamayı yapmaya finansal planlama denir(18).

(18) Mehmet OLUÇ, "Finanslama Politikası ve Meseleleri", İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, İstanbul 1969, s.1.

Yatırım kararı verilirken finansal planlama yapmamak ile-
ride karşılaşılabilen her türlü finansal güçlüğü önceden göze
almak demektir. Bununla beraber sonradan edinilen deneyim, başe-
rısızlıkları önlemede kişilere pek yarar sağlamaz(19)

Teşebbüslerin başarısızlığında etkili olan değişik neden-
ler vardır. Araştırmacılar, başarısızlıkta kötü yönetimin ve de-
neyimsizliğin diğerlerine oranla daha önemli bir neden olduğu ko-
nusunda aynı görüşü paylaşmaktadırlar. Kötü yönetim ve yönetimde-
ki tecrübesizlikten kaynaklanan başarısızlık nedenlerinin çoğun-
luğu ise finansman konusuyla yakından ilgilidir. Ancak burada
önemli bir nokta; geçerli iş imkânının yokluğunda ya da bir iş
bunalımında teşebbüsün finansman gücünün, yönetim bilgisi ve tec-
rübesinin bir anlam taşımayacağıdır. Geçerli iş imkânının bulun-
ması durumunda bundan faydalanabilmek büyük ölçüde teşebbüsün
yönetimdeki başarısına, özellikle finansman yönetimindeki etkin-
liğine ve yeterli finansman kaynaklarına sahip olmasına bağlı-
dır(20).

finansal zorlukların pek çok nedenleri olmasına karşın
başarısızlıkların çoğu ya doğrudan ya da dolaylı olarak yöne-
timle ilgilidir(21).

(19) Oktay ALPUGAN, "Türkiye'de Esnaf ve Sanatkarlarla İlgili
Kredi politikaları, finansman sorunları ve öneriler",
1983 Yılı Türkiye Sanatkar ve Küçük Sanayiciler Semineri,
30 Kasım 1-2 Aralık, İzmir, s.4.

(20) Oktay ALPUGAN, a.g.e., s.2.

(21) James C. Van Horne, "Finansal Yönetim ve Politikaları",
Çeviren: Osman TEKOK, Ankara 1979, s.282-283.

Birçok küçük sanayi işletmelerinde finansman bölümünün bulunmaması ve finans uzmanının olmayışı; işletme için en uygun finansman yolunun seçilmesi, ödeme planının düzenlenmesi, mamül stok tutarının tespiti, ciddi bir planlama gibi eksikliklere neden olmaktadır(22).

Öte yandan yapılan araştırmalar, küçük sanayi işletmelerinin başarısızlığında özkaynak sermayesinin yetersiz olmasının büyük rolü olduğunu ortaya çıkarmıştır. Özellikle işe başlandıktan sonra sermaye ihtiyaçları ne öz, ne de yabancı kaynaklardan karşılanamadığından işler iyi gitmemekte ve işletmeyi başarısızlığa kadar götürmektedir(23).

Başarısızlık konusunda büyük işletmeleri küçüklerinden ayıran en önemli nokta ise yönetim sürecinde yapılan ve başarısızlığa yol açan hataların bazılarının düzeltebilecek güce ve zamana yalnızca büyük işletmelerin sahip olmalarıdır. Bu nedenle küçük teşebbüslerin yönetim sürecinde yapacakları tek önemli hata onları pazarı terketmeye zorlayabilir(24).

Ülkemizde, İzmir ilinde "Ağaç İşleri" işkolunda faaliyet gösteren küçük sanayi işletmelerine ilişkin olarak bir araştırma düzenlenmiştir. Bu araştırma, küçük sanayi işletmeleri açısından finansman konusunun önemini vurgulamaktadır. Söz konusu

(22) O'Donnell John L., Ali Sait Yüksel, "Para Bulma (Finansman) nın Seçilmiş Konuları", Ankara, 1970, s.208.

(23) Ali CEYLAN, "Küçük İşletmelerde Sermaye Gereksiniminin Belirlenmesi", Bursa İ.T.İ.A. Dergisi, Cilt VII, No:3, Eylül 1978, s.225.

(24) Oktay ALPUGAN, s.g.e., s.2.

araştırmada işletme sahiplerine yöneltilen soruda, onlardan işletme fonksiyonlarını önem derecelerine göre değerlendirmeleri istenmiş ve verilen cevaplar aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

İŞLETME FONKSİYONLARI	İŞLETME FONKSİYONLARININ ÖNEM DERECESİ				
	1	2	3	4	5
FİNANSMAN	58 % 55,24	17 % 16,20	14 % 13,33	10 % 9,52	6 % 5,71
PAZARLAMA	17 % 16,20	31 % 29,52	22 % 20,90	23 % 20,95	12 % 11,43
ÜRETİM	19 % 18,10	29 % 27,62	30 % 28,57	16 % 15,24	11 % 10,47
SATINALMA	5 % 4,76	11 % 10,48	18 % 17,14	37 % 35,24	34 % 32,38
PERSONEL	6 % 5,71	17 % 16,19	21 % 20	19 % 18,10	42 % 40
TOPLAM	105	105	105	105	105

KAYNAK: Oktay ALPUGAN, "Türkiye'de EŐnaf ve Sanetkrlarla İlgili Kredi politikaları, Finansman Sorunları", Seminer Tebliği, 30 Kısım - 1-2 Aralık 1983, İzmir, s.2.

TABLO II

Tablodan da görüleceği gibi, kk teşebbüsler finansmanı önem derecesi en yüksek olan işletme fonksiyonu olarak deęerlendirmiřlerdir.

A - Varlıklara Yapılacak Yatırımlarla İlgili Finansman Sorunları

Küçük sanayi işletmelerinde özellikle sermaye yetersiz olduğundan varlıklara yatırıma pek önem verilmez. Yeterli sermayenin olduğu durumlarda ise sabit varlıklara aşırı yatırım işletmenin kârlılığını azaltır(25). Bu durum, finansman yönetimi konusunda yetersiz olan teşebbüsün sermayeyi varlıklara nasıl dağıtacağı hakkında gerekli bilgi ve tecrübeye sahip olmamasından kaynaklanmaktadır.

Başlangıç sermayesinin belirlenmesinde ve tedarikinde küçük sanayici çok önemli güçlüklerle karşılaşmaktadır. Küçük sanayi işletmelerinde sabit yatırım harcamalarına aşırı kaynak tahsisi savurganlığa yol açmakta ve işletmenin çalışma sermayesinin yetersiz düzeyde kalmasına yol açmaktadır. İşletme sermayesinin kıtlığı, bir taraftan işletmenin düşük kapasite ile çalışmasına ve uygun pazarları kaybetmesine neden olurken, diğer taraftan da yeniden sermaye tedarik etme açısından küçük sanayiciyi darboğazlara sokmaktadır.

Kuruluş ve yatırım safhasında başlayan finansman sorunları, işletmeye elme safhasında da devam etmekte ve küçük sanayi işletmelerinin faaliyetlerini tüm yaşamları boyunca değişik biçimlerde etkilemektedir.

(25) Ali CEYLAN, "Küçük İşletmelerin Finansal Yönetimi ve Bursa Bölgesinde Bir Uygulama", Bursa 1982, s.23.

a - İşletmeyi Satın Almakta ya da Kurmakta
Karşılaşılan Sorunlar

İşe başlarken, bir işletmeyi kurmak yerine devren satın almak yaygın bir işlemdir.

Bir işletmeyi satın almanın, kurmaktan daha iyi olacağını savunanlar çoğunluktadır. Çünkü, özellikle küçük sanayiciler arasında yaygın olan kuruluştaki hataların, satın alma işlemi ile belli bir oranda giderilebileceği fikri savunulmaktadır(26). Bu itibarla bir işyerini açmak yerine, satın almak müteşebbisin başarısızlık riskini azaltmaktadır.

İşe bizzat işletmeyi kurarak başlamak finansal açıdan çok ayrıntılı planlamayı gerektireceğinden, tecrübesiz işletmeci toplam pazar talebini, pazar payını, başlangıç sermayesini ve satış gelirlerini tahmin etmekte güç durumlara düşecektir. Oysa bir işletmenin devren satın alınmasıyla bu sorunların çözümü kolaylaşacaktır(27).

Bir işletmeyi satın almakla, girişimci üretim gücünün gelecekteki kazancını almaktadır. İşletme varlıklarının gerçek değeri, işletmenin görünümünde veya maliyetinde değil, onların kazanç gücünde saklıdır. Bu nedenle yatırım yapmadan önce gelir tahmininde bir yargıya varılmış olmalıdır(28). Yine giri-

(26) Ali CEYLAN, e.g.e., s.20.

(27) Ali CEYLAN, "Satın Alınacak Küçük Bir İşletmenin Değerlendirilmesi", Finansal Yönetim ve Yatırım Planlaması Dergisi, Yıl: 5, Sayı: 17, Mart 1983, s.67.

(28) M.ABDELSAMAD, A.T.KINDLING, T.L.WHEELER, Çeviren: Bülent TOKAT, "Küçük İşletmelere Yatırım Yapmadan Önce Ne Aranır" Eskişehir İTİA Dergisi, Cilt XV, Sayı: 2, Haziran 1979, s.107.

şimci bir işletmeyi devren satın almakla sadece işyeri, araç, gereç, üretim veya servis satın almaktadır. Aynı zamanda eski girişimcinin işçileri, müşterileri, bankası ve satıcılarla da iş ilişkileri satın alınmaktadır(29).

Küçük bir işletmeye yatırım yapmadan önce gelecekteki gelişmesinin sınırlarını ve imkânlarını belirlemeli, etkili bir finans politikası uygulamalıdır. Bunun için de, yatırıma haklı çıkabilecek birtakım genel ve özel faktörlerin incelenmesinde fayda vardır.

Genel faktörler; risk ve riske karşı bilgi edinme, kâr durumunu araştırma, işletmenin geleceğini inceleme, işletme hakkında araştırma ve değerlendirme yapma, varlıklar yerine kazanç gücünü satın alma, işletmeyi alma işleminde tecrübeli kişileri kullanma gibi faktörler sıralanabilir. Genel faktörlerin değerlendirilmesinden sonra hâlâ yatırım ile ilgileniliyorsa, yatırıma özgü faktörlere bakılmalıdır. Bu faktörleri de; yatırımın girişimci için uygulanabilirliği, işletmenin geçmişi mal veya hizmetin niteliği, mal veya hizmetin talebi, mali tabloların incelenmesi, bilanço ve gelir tabloları arasındaki ilişkiyi inceleyen rasyolar, finansal rizikolar vb. sıralamak mümkündür(30).

gerekli bütün incelemeleri yapmak suretiyle girişimci işletmeyi satın almaya karar verirse, önce işletmenin satın alma değerini belirlemeli ve sonra pazarlığa girmelidir. Pa-

(29) Tenay KOPARAL, "Türkiye'nin Kalkınmasında Küçük Sanayinin Önemi ve Katkısı", Ankara 1977, s.80

(30) M.ABDELSAMAD, A.T.KINDLING, T.L.WHEELER, Çeviren:Bülent TOKAT, "Küçük İşletmelere Yatırım Yapmadan Önce Ne Aranır", s.106-110.

zarlık bir sanattır. Satın alma işleminde tasarruf sağlayabilmek için satıcıyı iyi tanımak gerekir. Alıcı, satıcının güdülerini, karakterini ve zekâsını inceleyerek ona karşı pazarlıkta bir üstünlük kurabilir. pazarlıkta satıcının istediği fiyattan veya değerlendirilen fiyattan az bir fiyat vermek ve ödemeler için taksit teklif etmek alıcının politikası olmalıdır(31).

İyi bir satın alma işlemi ile başlangıçtan itibaren gelir sahibi olunabilir. Hernekadar satın alınacak bir işletme için hava parası olarak ek bir ödeme söz konusu olsa da; gelişen bir işletme satın alındığından dolayı işe başlama zamanı kısalmış olacak ve yapılan ödemenin bir kısmı kısa bir süre sonra geriye dönecektir. Bu nedenle işe başlama zamanının kısalmış olması, girişimci için önemli bir faktördür(32).

Bir işletmeyi devren satın almanın sağlamış olduğu üstünlüklere karşın bir sakıncası; istenmeyen stok, mobilya ve demirbaşların satın alınması zorunluluğudur(33).

Devren satın alma işlemi rasyonel değilse, küçük girişimci işletmeyi kurmaya karar verir.

Yeni bir işletmenin kurulması, yapılacak yatırımın ayrıntılı bir listesini hazırlamak ve gerekli sermayeyi belirlemek açısından güç bir iştir. Küçük girişimcilerim önemli bir

(31) Ali CEYLAN, "Küçük İşletmelerin Finansal Yönetimi ve Borsa Bölgesinde Bir Uygulama", s.22.

(32) Ali CEYLAN, "Satın Alınacak Küçük Bir İşletmenin Değerlendirilmesi", s.66.

(33) Ali CEYLAN, s.g.e., s.67.

kısımının ayrıntılı bir finansal planı gerçekleştirebilecek bilgi ve tecrübeden yoksun olmaları, onların kuracakları işletmeleri için gerekli olan sermaye ihtiyaçlarını yanlış olarak saptamalarına neden olmaktadır. Yine, bağımsız olarak çalışma eğiliminden kaynaklanan düşünce, küçük girişimcilerin bu konuda başkalarından yardım isteme imkânlarını engellemektedir.

Kuruluş aşamasında, finansman planlamasında karşılaşılan güçlüklerin en önemlisi küçük işletme olmanın niteliklerinden kaynaklanmaktadır. Talebi az veya değişebilir nitelik gösteren mallar üzerinde çalışmak zorunda kalan küçük sanayi işletmelerinin bu aşamada finansal planlamasının temel verilerini oluşturan gelir ve gider tahminlerini sağlıklı bir biçimde yapabilmeleri oldukça güçtür(34). Bu nedenle üretilen tasarımlanmamış mamüle karşı pazarda oluşabilecek potansiyel ve umulan satış tutarının tahminindeki hatalar, küçük girişimcilerin faydalanabilecekleri tahmini gelir ve gider tablolarının oluşturulmasına izin vermemektedir.

Küçük bir işletme kurulurken girişimciler işyeri kiralamak başlangıç stokunu almak, gereç satın almak ya da bunları karşılayacak fonlara sahip olmakla işe başlayabileceklerini düşünerek hataya düşmektedirler. Oysa bu kalemler, temel yatırım kalemlerinden sadece bir kaçıdır ve daha bir çok para talep eden kalemler vardır(35). Seçilen işin konusu, özelliği hemen kâr getirme-

(34) Oktay ALPUGAN, a.g.e. , s.3.

(35) Ali CEYLAN, "Küçük İşletmelerde Sermaye Gereksiniminin Belirlenmesi", s.257.

yebilir. Küçük girişimci işini, kendisinin ve ailesinin geleceği için kâr getirene kadar desteklemek zorundadır. Eğer kredili satış yapıyorsa, satış gelirlerinin belirli bir kısmı, belli bir süre müşteriler üzerinde kalacaktır. Bu nedenle girişimci işi, ailesi, fiyat artışları ve beklenmeyen olağanüstü durumlar için bir miktar fonu da yatırım harcamalarına dahil etmelidir.

Ülkemizde, Bursa yöresinde yapılan bir araştırmada kapsama alınan küçük sanayi işletmelerinden İpekli Dokumacılar'ın % 76'sı, Madeni Dökümcüler'in % 85'i ve Tabaklar'ın % 89'u işletmelerini bizzat kurduklarını; Yine İpekli Dokumacılar'ın % 24'ü, Madeni Dökümcüler'in % 15'i ve Tabaklar'ın % 11'i de işletmelerini devren satın aldıklarını ifade etmişlerdir(36). Bu durum küçük girişimcilerin, devren satın almanın ayrıntılarını ve sağlayacağı üstünlüğü yeterince bilmediklerini göstermektedir.

Gerek satın alınmaması gereken bir işletmenin devir alınması veya yüksek fiyattan satın alınmasının getirceği olumsuz etkiler, gerekse işletmeyi bizzat kurmakta yapılan hatalar, küçük işletmenin faaliyet döneminde çözümü güç yeni finansman sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

(36) Ali CEYLAN, "Küçük İşletmelerin Finansal Yönetimi ve Bursa Bölgesinde Bir Uygulama", s.75.

b - Sabit varlıklara Yatırımda Karşılaşılan Sorunlar

Sabit varlıklar işletmede bir yıldan daha fazla sürede kullanılan ve paraya çevrilebilmeleri güç olan varlıklardır.

İşletme sermayesi hariç arazi, bina ve teçhizat gibi sabit varlıklara yapılan yatırımlar, halen gelişmekte olan bütün memleketlerde, işletmenin seviyesini ve sanayinin hacmini tayin edebilecek yeterli bir ölçü olarak görülmüştür(37).

Bir sınai kuruluş yatırımına karar verildiğinde arsa, yapı, makine ve tesis edinilecek ve daha sonra da dönen varlıklar oluşturulacaktır(38). Bu amaçla girişimciler, kuruluş aşamasında üretim tesislerini gerçekleştirmek için arsa, bina makine, teçhizat gibi çeşitli yatırım faktörlerine harcamalarda bulunmak durumundadırlar.

Yatırım kararı ile yüksek seviyedeki tutarların kullanımına karar verilmiş olmaktadır. Dolayısıyla yatırım kararındaki yanlışlığın riske soktuğu kaynaklar da yüksek tutarda olacaktır(39) Bu nedenle, özellikle sabit varlık yatırımlarında girişimciler dikkatli olmak zorundadırlar. Çünkü sabit

(37) "Esnaf, Sanatkâr, Küçük Sanayi", s.42.

(38) Oktay GÜVEMLİ, "İşletmelerde Finans Yönetimi - Varlıkların Yönetimi", Cilt:1, Aralık 1983, İstanbul, s.269.

(39) Oktay GÜVEMLİ, s.g.e., s.269.

varlıklarının, kendilerine uzun süre yararlanılmak arzusu ile yatırım yapılan ve paraya dönüşümleri zor olan varlıklardır. Öte yandan sabit varlıklara yapılan yatırımlar, telafisi sonradan mümkün dönen varlık yatırım hatalarından daha fazla güçlük çıkartırlar.

Küçük girişimciler, sabit varlıkların ve bunlara yapılacak sermayenin saptanmasının kolay olduğu şeklinde bir düşünceye sahip olmakla hata yaparlar. İyimser tahmin, sabit varlıkları doğru tahmin edememe nedeniyle yetersiz sermaye ile işe başlamasına ve başarısızlığa neden olmaktadır(40).

Kullanım süresi kısa olacak ya da maloluşu finansman kaynaklarını ve kârlılığını olumsuz etkileyecek bir sabit varlığın satın alınması yerine kiralanması daha rasyonel kararlardır(41). Bu açıdan kiralama yolu, sabit varlık yatırım harcamalarını azaltmaya yönelik bir işlemdir. Varlıkların kiralanması sermayenin korunması anlamında hesaba katılmalıdır. Varlıkları kiralama işlemine yatırılacak para, varlıklara düzenli olarak yapılacak yatırımlara göre daha küçük bir meblağı teşkil etmektedir(42).

Küçük girişimciler, kiralama yolu ile sabit varlıklar üzerindeki yatırımlarını minimize edebilirler. Çünkü nakit,

(40) Ali CEYLAN, "Küçük İşletmelerde Sermaye Gereksiniminin Belirlenmesi", s.257.

(41) Oktay GÜVENLİ, "Mali Tablolar Tahlihi", 1981, İstanbul, s.104.

(42) M.ABDELSAMAD, A.T.KINDLING, T.L.WHEELEN, Çeviren: Bülent TOKAT, "Küçük İşletmelere Yatırım Yapmadan Önce Ne Aranır", s.111.

alacaklar ve stoklar gibi dönen varlıklara yatırım yapmak mümkün değildir. Bu varlıkların gerektireceği sermaye, sabit yatırım harcamalarından yapılacak tasarrufla sağlanabilir(43).

Ülkemizde sermaye malları ve teknoloji üretimi, sanayileşme süreci henüz tamamlanamadığı için gerçekleştirilememektedir. Bu nedenle, sermaye malı ithali söz konusu olmakta ve bu konuda döviz tasarrufu sağlayacak rasyonel seçeneği belirlemek gerekmektedir. Bu seçeneklerin başında "kullanılmış makina ve teçhizat" ithali gelmektedir. Bugün batı ülkelerinde bir "kullanılmış ekipman piyasası" oluşturulmuştur. Henüz teknolojik ve ekonomik ömrünü doldurmamış makinelerle, ileri teknolojiye dayalı ve sermaye yoğun üretimi gerektiren makinelerin fiyatları arasında yabancı para olarak fiyat farkı bire dokuz ile bire on arasında değişmektedir. Bu alternatifin belirli şekilde benimsenmesiyle, bir yandan ithal edilecek kullanılmış makinelerin tür ve niteliği ile ithali müteakip kullanma yer ve süreleri denetlenebilirken, diğer yandan da döviz kaybına yol açacak ticari amaçlı fazla yıpranmış makinelerin yurda sokulmasına engel olunabilir(44).

Küçük sanayi işletmeleri, sabit yatırım harcamaları ile ilgili finansman sorunuyla ilk kuruluş aşamasında karşılaşabilecekleri gibi, faaliyet döneminde de, karşılaşabilmektedirler. faaliyet halinde bulunan küçük sanayi işletmeleri(45);

(43) Ali CEYLAN, "Küçük İşletmelerde Sermaye Gereksiniminin Belirlenmesi", s.257.

(44) Cevdet NAZLI, s.g.e., s.5.

(45) Ali KARAKOÇ, "Sanatkâr ve Küçük Sanayi Kuruluşlarının Finansman Sorunu", Türkiye Madeni Eşya Sanatkârları Federasyonu VI.Dönem Genel Kurul Çalışma Raporu, 29-30 Mayıs 1984, Ankara, s.71.

- Kapasite artırımına yönelik tevsi yatırımlarında,
- Eksik makine ve ekipmanın tamamlanmasına yönelik tamamlama yatırımlarında,
- faydalı ömrünü tamamlamış eski makine ve teçhizatın yenilenmesine yönelik yenileme yatırımlarında,
- Mevcut makine parkının darboğazlarını gidermeye yönelik yatırımlarında,
- Mevcut makine parkının günümüzün gelişen teknolojisine uygun olarak modernize edilmesine yönelik modernizasyon yatırımlarında,
- Ürettiği mamülün kalite iyileştirilmesine yönelik ek yatırımlarında,

kaynak sorunu ile karşı karşıya gelmekte ve bu işletmeler kaynak sorununu halledemedikleri takdirde büyüme ve modernleşme şeklindeki amaçlarını gerçekleştirememektedirler.

c - İşletme Sermayesinin Yetersizliğinden ve
Yönetiminden Kaynaklanan Sorunlar

Küçük sanayi işletmelerinin faaliyete geçebilmesi ve mamül üretebilmesi için sabit varlık yatırımlarını tamamlamış olması ya da sabit yatırımlarla ilgili tüm sorunlarını çözmesi yeterli değildir.

Teşisin faaliyete geçebilmesi ve faaliyetin sürekliliğinin sağlanabilmesi için, hammadde ve yardımcı madde satın alınması, işçi çalıştırılması, enerji, yakıt ve su sağlanması, yönetim, satış ve birtakım genel masrafların yapılması, duruma göre sağlanacak ham ve yardımcı maddeler için önceden avans

verilmesi, yeteri kadar stok bulundurulması gerekmektedir(46).

Sözü edilen işlemler, küçük sanayi işletmelerinde sabit yatırımlara ek olarak bir kısım varlıkların para, mal, alacak şeklinde bulundurulmasını gerektirmektedir. Dönen varlıkları oluşturan bu kalemler, aynı zamanda işletme sermayesinin varlık niteliğindeki unsurlarıdır.

Sabit varlıklara yatırımını yapıp bellibir üretim ve satış kapasitesi elde edilen işletme, aynı işi çevirebilmek için ağır bir işletme sermayesi sorunu ile karşı karşıya kalmaktadır. Özellikle enflasyon dönemlerinde işletme girdi fiyatlarının yükselmesi işletmenin mevcut çalışma sermayesinin yetersiz kalmasına yol açmaktadır. Bu nedenle girişimci enflasyon dönemlerinde ek fon bulabilmek için finansal kurumlara tekrar başvurmak zorunda kalmaktadır(47).

Küçük girişimcilerin faydalanabilecekleri finansman kaynaklarının sınırlı oluşu nedeniyle uygun koşullarda sağlanabilen az miktardaki kredi, yetersiz işletme sermayesini gereği kadar besleyememektedir. Bu durum, küçük sanayi işletmelerinde kapasite kullanım oranının düşmesine ve kapasitenin atıl kalmasına neden olmaktadır. Neticede ortaya çıkan olumsuz tablo, küçük girişimcileri nakde, alacaklara ve stoklara yapacakları yatırımlarda, başka bir deyişle sermayenin yönetiminde ciddi sorunlarla karşı karşıya getirmektedir.

(46) Cemile BAYKAN, "Küçük İşletmelerin Sorunları ve Çözüm Yolları", Küçük İşletmelerin Problemleri ve Çözüm Yolları Sempozyumu, 12-13 Aralık 1983, İstanbul, s.12.

(47) Atilla GÖNENLİ, "İşletmelerde Finansal Yönetim", 3.Baskı, İstanbul, 1979, s.430-431.

Küçük işletme yöneticilerinin önemli bir kısmının nakdin yönetimine gereken önemi vermemesi; onların borçlarını ödemede sıkışıklıkla karşılaşmalarına, hatta borçlarını ödeyememe durumuna gelmelerine neden olmaktadır.

İşletmeler, kasa ve bankadaki nakit sermayesi ile ödenecek borçlar arasındaki uyumu sağlamak için nakit akışı planlamasına gerek duyarlar(48). Nakit akışı planlaması, geleceğe dönük bir süre içinde nakit hareketlerini, nakit girişlerini ve çıkışlarını ayrıntılı olarak zaman dilimleri itibariyle tahmin etmek ve her zaman dilimi sonundaki kasa ve bankalar mevcudunu saptamak olarak ortaya çıkmaktadır(49).

Nakit akışı planlamasının gerekliliği ve taşıdığı önem, büyük işletmeler kadar küçük işletmeler içinde söz konusudur. Ancak küçük işletmelerin yapısı, sağlıklı bir nakit akışı planlamasının oluşturulmasına sınırlama getirmektedir. Küçük işletmelerde finansman bölümünün bulunmaması, finansman uzmanından yoksunluk ve ilgili konuda küçük girişimcilerin bilgi ve tecrübe noksanlığı gibi nedenler bu sınırlamaların en önemlileridir. Yine dış çevreye iyi görünebilmek için kasa ve bankada fazla nakit bulundurulması, kredi çevrelerinin kendi işletmesi hakkında olumsuz düşüneceklerini sanarak nakde ihtiyacı olduğu halde kredi almaktan kaçınılması gibi duygusal etkiler de, küçük girişimcileri ilgili konuda olumsuz yönde etkilemektedir.

(48) Oktay GÜVEMLİ, "İşletmelerde Finans Yönetimi - Varlıkların Yönetimi", s.137.

(49) Oktay GÜVEMLİ, "İşletmelerde Nakit Akışı Planlaması", Mayıs 1977, İstanbul, s.2.

Küçük sanayi işletmelerinde, nakdin yönetiminde karşılaşılan sorunların yanı sıra alacakların yönetimi de sorun teşkil etmektedir.

İşletmenin veresiye satışları arttığında ya da belli belli bir veresiye satış oranı üzerinden işletmenin tahsil süresi uzadığında alacak hesaplarına yapılmış olan yatırım da artar. Alacaklar arttığında, işletmenin para ihtiyacı da artacak ve girişimci artan satışların ortaya çıkarabileceği ek finanslama sorunu ile karşılaşacaktır(50).

Küçük girişimciler çoğu kez duygusal satışlar nedeniyle alacaklarını toplamakta zorluk çekerler. verilen ticari krediler küçük sanayi işletmelerinde büyük bir orandadır. Ticari kredilerin ödenmeme riskine karşı alacaklar senede bağlanması, kefillerle ödeme imkânı azaltılmalıdır. Eğer küçük girişimci alacaklarını isteyemiyor, utarıyor veya sıkılıyorsa kredili satış yapmamalıdır(51).

Öte yandan dönen varlıkların diğer bir unsurunu oluşturan stokların yönetimi de küçük girişimciler için birtakım finansal problemler doğurmaktadır.

Stokların nakte dönüşmesi alacaklara göre daha uzun bir süreyi gerektirmektedir. Bu nedenle stok yönetiminde yapılacak bir yanlışlığın giderilmesi uzun zaman almakta ve güç olmaktadır(52).

(50) Atilla GÖNENLİ, a.g.e., s.447-448.

(51) Ali CEYLAN, "Küçük İşletmelerin Finansal Sorunları", Finansal Yönetim ve Yatırım Planlaması Dergisi, Yıl:3 Sayı:12, Aralık 1981, s.331

(52) Oktay GÜVENLİ, "İşletmelerde Finans Yönetimi-Varlıkların Yönetimi", s.175.

Küçük sanayi işletmelerinde stoklama ile ilgili sorunlar, stok bulundurma maliyetine katlanamama, stok alanı yetersizliği, stok bulundurmanın meydana çıkardığı faktörlere hazırlıklı olmayış şeklinde kendini göstermektedir(53).

Netice itibarıyla küçük girişimciler, üretim faaliyetinin devamlılığını sağlayacak, verimliliği ve kârlılığını maksimize edecek ve dengeli bir sermaye yapısını oluşturacak işletme sermayesine sahip olmada oldukça zorlanmaktadırlar.

B - Sermaye Yapısı ile İlgili Finansman Sorunları

Bir işletmenin sermaye yapısı denilince, kısacası o işletmenin aktiflerini ne ölçüde kendi öz kaynaklarından, ne ölçüde yabancı kaynaklardan sağladığı anlaşılır(54).

Küçük sanayi işletmeleri ekonomik faaliyetleri için ihtiyaç duydukları finansmanın bir kısmını kendi öz kaynaklarından, bir kısmını da yabancı kaynaklardan borçlanmak suretiyle karşılarlar.

Küçük girişimciler, ilk kuruluş yıllarında türlü faktörler nedeniyle yabancı kaynaklardan sermaye sağlama sorunları

(53) Hüseyin BAŞLIGİL, "Küçük İşletmelerde Stoklama ve Tedarikleme Sorunları ve Çözümleri", Küçük İşletmelerin Problemleri ve Çözüm Yolları Sempozyumu, 12-13 Aralık 1983 İstanbul, s.2.

(54) Özdemir AKMUT, "Türkiye'de İşletmelerin Sermaye Yapıları ve Para ve Sermaye Piyasasından Finansman Olanakları", İşletmelerde Karşılaşılan Güçlükler ve Çözüm Yolları, Sempozyum Tebliği, 4 Nisan 1984, Ankara, s.1.

la karşılaşırlar. Kredi verenler fazla bir risk yüklenmek istemediklerinden, küçük girişimcilerin başlangıç sermayelerinin en az % 50'sinin öz kaynaklardan karşılanması isterler(55).

Küçük sanayi işletmelerinde seçilen finansman kaynakları işletmenin kârlılığı, likiditesi ve risk derecesi üzerinde etkili olduğundan finansman kaynaklarının seçimi en uygun finansman yapısını oluşturmak bakımından büyük önem taşır(56).

İşletmenin sermaye yapısının saptanmasında varlıkların likiditesinin önemli bir payı vardır. Sabit varlıklara yaptığı yatırım çok olan işletmeler için öz kaynaklarla finansman zorunludur. İşletmeye kredi verenler, kredi maliyetini öz kaynağa göre belirlerler. Öz kaynak az olduğunda verilen kredinin riski artacağından maliyeti de artmaktadır(57).

Genellikle işletmeler, kısa vadeli fonları para piyasasından, orta ve uzun vadeli fon ihtiyaçlarını da sermaye piyasasından sağlamaktadırlar.

Ödünç verilebilir fonların faizlerindeki yükselişler ayrımsız bir kredi politikasının uygulanmadığı ülkemizde küçük sanayi birimlerinin yabancı kaynak kullanımını deröltmektedir. Finansman kurumları açısından ödünç verilen küçük fonların idare ve

(55) Ali CEYLAN, "Küçük İşletmelerin Finansman Sorunları", s.331

(56) Cemile BAYKAN, a.g.e., s.13.

(57) Ali CEYLAN, "Küçük İşletmelerin Finansman Sorunları", s.331.

takibi, ödünç alan işletmenin ödeme kabiliyet ve arzusunun araştırılmasında dış kaynak maliyetini yükseltmektedir(58). Söz gelimi, 100 değişik işletmeye birer milyon lira kredi vermenin banka açısından masrafı, tek işletmeye 100 milyon lira kredi vermekten daha yüksektir.

Ülkemizde küçük işletmelerin toplam kredi hacminden aldığı pay % 4 civarındadır. Memleketimizdeki tüm işyerlerinin % 93'ünü küçük işletmeler, % 7'sini ise büyük işletmeler oluşturmaktadır. Büyük işletmeler işyeri sayısı itibarıyla küçük bir rakamı ifade ettiklerinden toplam kredi hacminin % 96'sı gibi büyük bir payını kullanmaktadırlar. Bu durum, ülkemizde sanayi kesimindeki kaynak dağılımının adil olmadığını göstermektedir.

1980 yılında yapılan Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı'na dayanarak, ülkemizdeki küçük sanayi işletmelerinin sanayi grubu itibarıyla sermaye ve kredi durumu bir tablo halinde sunulmuştur.

(58) Ertan Ziver SAVER, "Küçük Sanayi Politikası ve Kriterleri", DPT:585, SPD:127, Eylül 1968, s.15.

ÜÇÜK SANAYİ İŞLETMELERİNDE

ANAYİ GRUBU İTİBARIYLA SERMAYE VE KREDİ DURUMU (MİLYON TL)

ANAYİ GRUBU	GIDA	MENSUCAT	KERESTE	KİMYA	METAL	MAKİNA
(A) Sabit Sermaye yatırımları	9.766	19.112	17.425	7.809	582	48.694
(B) Öner Sermaye yatırımları	10.316	28.944	15.515	9.292	377	34.360
(A+B) Toplam Yatırım Tutarları	20.083	48.056	32.941	16.102	960	83.055
(C) Banka Krd.	1.663	3.289	2.564	945	56	8.082
(D) Diğer Krd.	1.049	6.043	1.432	2.281	49	20.498
(C+D) Toplam Yabancı Syn. Tutarları	2.682	9.333	3.997	3.226	106	28.581
(A+B)-(C+D) Öz Kaynak Tutarları	17.400	38.723	28.943	12.875	853	54.473

KAYNAK: D.İ.E. 1980- genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı, II.Aşama, küçük imalat Sanayi (Tablo, kaynaktan sağlanan verilerden faydalanılarak düzenlenmiştir).

TABLO III

Tablodaki verilere göre, 1980 yılında küçük sanayi işletmelerinin sermaye yapılarının % 77'sini öz kaynaklar, % 23'ünü de yabancı kaynaklar teşkil etmektedir.

Sanayi grubu dikkate alındığında, Makina Sanayii'nde faaliyet gösteren küçük işletmeler % 34'lük bir oranla sermaye yapılarında en çok yabancı kaynak bulunduran kesimi oluştururken, Metal Ana Sanayii'nde faaliyet gösteren işletmeler de % 11'lik bir oranla sermaye yapılarında en az yabancı kaynak bulunduran kesimi meydana getirmektedirler.

Yine tablodan da anlaşılacağı gibi, küçük girişimciler sermaye yapılarını oluştururken yeteri kadar yabancı kaynak sağlayamamışlardır. Yeteri kadar banka kredisi tedarik edemeyen küçük girişimciler, yaklaşık olarak banka kredilerinin iki katını oluşturan diğer krediler için resmi olmayan bir kredi pazarına yönelmişlerdir. Gerek banka kredileri, gerekse diğer krediler küçük girişimcilerin yabancı kaynak ihtiyaçlarına cevap veremediklerinden onları, sermaye yapılarını oluştururken büyük oranda kendi öz kaynaklarına başvurmak zorunda bırakmıştır.

Öte yandan küçük sanayi kuruluşlarının sermaye piyasasından yararlanma imkânları da hemen hemen hiç yoktur. Çünkü bunda, ülkemizde sermaye piyasasının henüz rayına oturmamış olmasının yanı sıra küçük sanayi işletmelerinin hukuki yapılarının getirdiği sınırlamanın da büyük rolü vardır. Küçük sanayi kesiminde anonim şirket statüsündeki kuruluşlar, mevcut işletmelerin % 012'sini oluşturmaktadır. Bu nedenle, ülkemizde sermaye piyasası elverişli olsa dahi anonim şirket statüsündeki kuruluşların çok az sayıda oluşu bu kesimin söz konusu piyasadan yararlanmasına imkân vermeyecektir.

Finansman kaynaklarının sınırlılığı ve ödünç alınabilir fonların yüksek maliyetli olması, küçük girişimciyi kredi pazarından eli boş dönmeye mecbur etmektedir. Bu nedenle yabancı kaynak sağlamakta güçlük çeken küçük girişimci, sermaye yapısında öz kaynak düzeyini artırmanın yollarını aramaktadır.

Sermaye yapısında öz kaynak düzeyini arttırmada otofinansman büyük öneme sahiptir. Otofinansmana başvurma, işletmenin uygun kâr marjı ile çalışması ve enflasyon gözönünde tutulduğunda satış bedellerinin zamanında tahsili ile mümkündür. Bunlardan birincisi, üreticinin ürünü bizzat pazarlayamaması sonucu sınırlı kalmaktadır. İkincisine gelince; küçük girişimci çoğu zaman faktör girdilerini (özellikle ücret, faiz ve hammadde bedellerini) zamanında ödemek, ancak satış bedellerini uygun bir tarzda tahsil edememek durumuyla karşılaşmaktadır(59).

Yabancı kaynak sağlamakta güçlük çeken küçük girişimciler sınırlı öz sermayeleri ile çalışmak zorunda kalmaktadır. Satışlardaki darboğaz nedeniyle de sermayenin devir hızı düşmekte ve sermaye maliyeti yükselmektedir. Sonuçta yüksek maliyetler, vergi borcunu dahi ödemek için krediye ihtiyaç duyan küçük sanayi işletmelerini piyasa dışına itmektedir.

2 - KREDİ SORUNLARI

A- Küçük Sanayi İşletmeleri İçin Kredinin Önemi ve Kalkınma Planlarında Öngörülen Tedbirler

Gelişmekte olan ülkemizde kalkınma hızını sınırlayan temel faktörlerden bir tanesinin de, küçük sanayi işletmelerinin büyük işletmeler haline dönüştürülmesinde karşılaştıkları

(59) Cevdet NAZLI, a.g.e., s.4.

sorunlar olduğu bilinmektedir(60).

Ülkemizde kişi başına düşen milli gelir seviyesinin düşük dolayısıyla tasarruf eğiliminin az olması nedeniyle yatırımlara aktarılacak yeterli sermaye oluşmamaktadır. Bu durum yeni yatırım yapmak amacıyla olan girişimcileri, büyüme ve modernleşme çabasında olan küçük sanayi işletmelerini kredi sorunu ile karşı karşıya bırakmaktadır(61).

Küçük sanayi işletmelerinin öz sermaye kaynakları sınırlı olduğu gibi, kredi bulmaları da oldukça güçtür. Üstelik yapıları gereği bu işletmelerin kredi ihtiyacı benzerlerine nazaran daha fazladır(62).

Finansman kurumu olan bankalar, yeni kurulacak küçük sanayi işletmeleri için "işyeri kredisi" vermediklerinden, küçük girişimcilerin başlangıç sermayelerinin kaynağını kendi tasarrufları teşkil etmektedir. Sermaye piyasası ise bu teşebbüslerin başlangıçtaki finansmanına hiç katılmamaktadır. Öte yandan faaliyet halindeki küçük işletmelerde elde edilen kârların sermayeye eklenmesi keyfiyeti de, söz konusu teşebbüsler için emin ve tatmin edici bir sermaye kaynağı olmamaktadır(63).

(60) Rahmi ÖNEN, "Küçük ve Orta Sanayi Teşebbüslerinin Kredi ve Finansman Sorunları", Küçük ve Orta Sanayi Teşebbüslerinin Geliştirilmesi Semineri, M.P.M. Yayını, No:120, Ankara - 1973, s.87.

(61) Cemile BAYKAN, a.g.e., s.9-10.

(62) O'Donnel John L., Ali Sait YÜKSEL, a.g.e., s.200.

(63) "Esnaf, Sanatkâr, Küçük Sanayi", s.172.

Kredi darlığı çekilen dönemlerde, küçük sanayi işletmelerinin uzun vadeli yatırımlarını finanse etmek için ihtiyaç duydukları kredileri elde etmeleri mümkün değildir. Çünkü ülkemizde mevcut bankalar sistemine göre verilen krediler, elde bulunkaynakların sınırlı olması nedeniyle kısa ve orta vadeli krediler şeklinde kullanılmakta dolayısıyla küçük girişimcilerin uzun vadeli yatırım programları aksamaktadır(64). Bu nedenle küçük sanayi işletmelerinin özellikle uzun vadeli kredilere ihtiyaçları vardır.

Kredi kurumlarının yetersiz kaldığı ülkemizde gerekli krediler aracılar veya başka tüccarlar tarafından yüksek faizler alınarak karşılanmaktadır(65). Küçük işletmelerin yeterli krediyi zamanında ve uygun koşullarda temin edememeleri ya da gereği gibi kullanamamaları teknolojik gelişmelerini, üretimin kalitesini ve pazarlama imkânlarını önemli ölçüde etkilemektedir(66).

(64) Erdinç CENNETOĞLU, "Küçük Sanayi İşletmelerinin Kalkınmadaki Rolü ve Sorunları", Türkiye Sanayi Kongresi, Makina Mühendisleri Odası, 1. Cilt, No:83, 1972, s.12.

(65) Şan ÖZALP, "Küçük İşletmeler", Eskişehir İ.T.İ.Akademisi yayını, 1971, s.113.

(66) Alev GÜNAL, s.g.e., s.1.

Bu yönleriyle kredi alma konusu küçük işletmeler için hayati önem taşımaktadır. Çünkü bu işletmelerin krediden başka finansman kaynağı bulabilmeleri çoğu kez imkânsızdır. Ancak kredilendirme, sadece bir miktar fonu işletmelere tahsis etmek şeklinde düşünülmelidir. Ekonominin sağlığı yönünden büyük önemi olduğu gözönünde tutularak, küçük işletmeler gelişmeye teşvik edilmelidir(67).

Küçük teşebbüslere verilecek krediler, kredi gücünün düşük, cıltız üniteler düzeyinde dağılarak yeteneksiz bir şekilde kullanılması gibi bir uygulamanın doğmasına değil, aksine istenen kalkınma hızının elde edilmesinde karşılaşılan şekillerden bir tanesinin olumlu yönde aşılması sağlayan bir uygulama olarak benimsenmelidir(68). Bu açıdan küçük teşebbüsler arasında büyüme ve gelişme eğilimi olanlara daha çok kredi desteğinin sağlanması, ekonominin sağlığı açısından büyük bir önem taşımaktadır.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı(69)

(67) Atilla GÖNENLİ, "Türk Küçük İşletmelerinin Kredilendirilmesi", Sevk ve İdare Dergisi, Ocak-1975, s.15.

(68) Rahmi ÖNEN, s.g.e., s.87-88.

(69) Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı,(1963-1967), D.P.T.

- Küçük sanayinin kredi ihtiyacının giderilmesi için T.Halk Bankası'nın kredi fonu genişletilecek ve kredi maliyetini azaltıcı tedbirlerle faiz oranı düşürülecektir. Kredilerin tesislerin genişletilmesi, hammadde ve makina sağlanması, mül madde stoklarında istenilen şekilde kullanılması sağlanacaktır.

- Küçük sanayii destekleyecek kredilerde ve başka yardımlarda, küçük sanayinin kooperatifler şeklinde birleşmeleri göz önüne alınacaktır.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (70):

- Küçük sanayinin kredi sorunu, esnaf kredisi ve küçük sanat kredisi sorunlarından ayrı olarak ve özelliği göz önünde bulundurularak ele alınacaktır.

- Küçük sanayi faaliyetlerinin finansmanında "Kontrollü kredi" uygulamasına geçilecektir.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (71):

- Planlı dönemde küçük sanayiciler için "yan sözleşmeler yoluyla bir pazarın ortaya çıkması ve buna bağlı olarak küçük

(70) İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, (1968-1972), D.P.T. s.543-544.

(71) Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, (1973-1977), D.P.T. s.562-563-564.

sanayide modernleşme ve seri üretime geçiş gereğinin duyulmaya başlaması yönünde bir gelişme belirmiştir. Bu gelişmeye bağlı olarak ortaya çıkan yeni makina ve teçhizatın finansmanına ilişkin sorunların çözümü için T.Halk Bankası çerçevesi içinde tedbir alınmıştır.

- finansman ihtiyacının karşılanmasında kredileri etkili kılmaya yönelik tedbirler alınacaktır.

- Küçük sanayi siteleri için ayrılan fon, daha çok mahalli katkıya dayanan sadece sanayicileri bir araya toplama amaç edinen, ortak tesisi bulunan projelere yönlendirilecektir.

- Küçük sanayi kooperatiflerinin kredi yönünden desteklenmesine devam edilmesi yanında kamu satın almalarında, ürünlerine öncelik vermek suretiyle de desteklenmeleri sağlanacaktır.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı(72):

- Küçük sanayi sitelerinin alt yapı ihtiyaçlarının işlev alanlarına göre ilgili kamu kuruluşlarınca karşılanması için gerekli düzenlemeler yapılacaktır. Bu alt yapı desteği uygun şartlarda bir geri ödeme planına bağlanacaktır.

(72) Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, (1979-1983), D.P.T.

- Küçük sanayi işletmelerinin kişisel işletme düzeyinde kalmanın sorunları ve belirsizliklerine karşı işkolu düzeyinde kooperatifler ya da şirketler biçiminde gelişmeleri değerlendirilecektir. Teknolojideki ve ekonomideki değişmelere uyumları sağlanacaktır.

- Küçük sanayi işletmelerinin gerek hammadde alım ve dışalım ihtiyaçlarının sağlanması, gerek üretilen ürünlerin satışının aralarında kuracakları kooperatifler yoluyla gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (73):

- T.Halk Bankası kaynaklarının kullanılmasında kuruluş ilkelerine uygun şekilde, optimum ölçeği, sermayenin etkin kullanımını ve teknolojik gelişmeyi gözeterek küçük sanayi işletmeleri ile esnaf ve sanatkâra ağırlık verilecek ve bu bankanın kredi imkânları geliştirilecektir.

- Aile tasarruflarının yatırıma dönüşmesinde önemli rolü olan küçük sanayi sitelerinin, küçük sanayi potansiyelinin geliştirilmesinde etkili bir araç olarak kullanılması amacıyla, bu sitelerin yaygın bir şekilde yapılmasına ağırlık verilecektir.

(73) Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989), Tasarı Metin, Haziran 1984, s. 55-295-296.

- Esnaf, sanatkâr ve küçük sanayicilere Devlet desteği ile sağlanan ucuz tesis ve işletme kredisi imkânları artırılacaktır.

B - Küçük Sanayi İşletmelerinin Mevcut Kredi

Kaynakları

Ülkemizde küçük sanayi işletmelerinin kredilendirilmesi; küçük sanayi sektörü olarak ifade edilen ve esnaf, sanatkâr ve küçük sanayiciyi bünyesinde toplayan tek bir kredi sistemi çerçevesinde ele alınmıştır.

Atatürk, T.B.M.M. Beşinci Dönem Üçüncü Toplantısının (1 Kasım 1937) açış konuşmasında: "Küçük esnafa ve büyük sanayi erbabına muhtaç oldukları kredileri kolayca ve ucuza verecek teşekkül vücuda getirmek ve kredinin normal şartlar altında ucuzlatılmasına çalışmak da çok lazımdır" demek suretiyle bu kesimin kredi sorunlarına değinmiştir(74). Bu gerçekten hareketle, kurulacak bir bankanın kredi işlerini merkezden yönetecek kuvvetli bir müessese olması ve kuracağı teşekkülleri finanse ederek ülkemizde küçük kredi üzerinde hakim bir rol oynaması ve krediye çok ihtiyaçları olduğu halde muhtelif sebeplerle bankaların faaliyet sahəsi dışında kalmış bulunan esnaf, sanatkâr ve küçük sanayicileri kötü araçlarının (tefe-

74) A.Şahin ULUSOY, a.g.e., s.244.

cilerin) elinden kurtarması düşünöldü(75).

1938 yılında küçük işletmelerin kredi ihtiyaçlarına cevap verecek bir teşekköl olan T.Halk Bankasının kuruluşu sağlanarak faaliyete geçirilmiştir.

Esnaf, sanatkâr ve küçük sanayi kuruluşlarının kredi sorunlarını çözmeyi amaç edinen ve bu kesime kredi vermede yasal görevi olan tek banka durumundaki T.Halk Bankası, 1933 yılında 2284 sayılı kanunla kurulmuş, 1938 yılında faaliyete geçmiştir. 1964 yılında yürürlüğe giren 440 sayılı kanunla da İktisadi Devlet Teşekkölü niteliğini kazanmıştır.

İktisadi Devlet Teşekkölleri ve Kamu İktisadi Kuruluşlarını yeniden düzenleyen 2929 sayılı kanun doğrultusunda 122 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yeniden hazırlanan T.Halk Bankası Kuruluş Kanununda, Bankanın amaç ve faaliyetlerine;

"Çağdaş bankacılığın gerektirdiği bir çalışma düzeni içinde ülkenin tasarruf birikimine katkıda bulunmak, toplanan tasarrufları ekonominin gerek duyduğu alanlarda değerlendirerek esnaf, sanatkâr, küçük ve orta ölçekli sanayi ve diğer sanayi kuruluşlarını kredilendirmek, ekonomik gereklere uygun verimli-

5) Necati ERDOĞANLAR, "Türkiye'de Esnaf ve Küçük Sanatkârlar ve Kredi problemleri", İzmir, 1967, s.46.

lik ve kârlılık ilkeleri doğrultusunda ulusal ekonomi ile uyum içinde sermaye birikimine ve daha fazla yatırım yapılmasına imkân açmak ve aynı zamanda küçük ve orta ölçekli sanayi sektörünün kalkınma Bankası görevini de yürütmek" şeklinde açıklık getirilmiştir(76).

C - Küçük Sanayi İşletmelerinin Karşılaştıkları
Kredi Sorunları

a - Bankacılık Sisteminden Kaynaklanan Sorunlar

Ülkemizde işletmeler kullandıkları yabancı kaynak sermayesini genellikle para piyasasından (bankalardan) sağlamaktadırlar. Türk Bankacılık Sistemi içerisinde bazı özel ticaret bankaları özellikle 1960'lerden sonra topladıkları mevduatı işletmelere kullanılmak yerine kendi kurdukları veya hisse senetlerine sahip oldukları işletmelere kullanılmak ve bu yoldan da kârlılıklarını artırmak politikasını izlemişlerdir. Bu arada çalışma aksi yönde de olmuş, bazı holdiingler sermayelerinin büyük bir kısmına sahip oldukları bazı bankaların yönetimine gemen olmuşlardır. faizlerin serbest bırakılmasından sonra bu bankalar bir yandan kendilerine bağlı kuruluşları finanse eder-

76) T.Halk Bankası A.Ş.'nin Yeniden Düzenlenmesi Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname, Resmi Gazete, Mükerrer Sayı: 18205, 28 Ekim 1983, s.139.

en, öte yandan işletme sermayesi ihtiyacı bulunan küçük ve orta işletmelere açtıkları kredilerle de kârlılıklarını korumuşlardır(77). Türkiye'de bu dönem içerisinde çoğunluğunu holding ve tekellerle büyük işletmelerin oluşturduğu ve toplam işletmelerin sadece % 3'ünü meydana getiren bu işletmeler toplam banka kredilerinin % 96'sını kullanmışlardır.

Ülkemizde, 31.12.1983 tarihi itibarıyla kamu, özel ve yabancı bankaların mevduat ve kredi durumları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo IV

(Milyar TL)

Bankalar	Mevduatın Banka Gruplarına Göre Dağılımı	%	Banka Kredilerinin Banka Gruplarına Göre Dağılımı	%	Mevduatı Krediye Dönüştürme Oranı
Kamu Bankaları	1.386.1	44,7	1.137.3	49,7	82,1
İlk 7 özel banka	1.562.2	50,3	1.000.1	43,7	64,0
Diğer özel bankalar	94.1	3,0	102.9	4,5	109,3
Yabancı mevduat bankaları	61.9	2,0	48.9	2,1	79,1
TOPLAM	3.104.3	100,0	2.289.2	100,0	73,7

AYNAK; Rapor, "Finans", Ek Gazete, 27 Temmuz 1984, s.1.

Tablodan da görüleceği gibi; ilk yedi özel banka mevduatın 50,3'ünü bünyesinde toplarken, bu mevduatın ancak % 64'ünü krediye dönüştürebilmiştir. Mevduatı krediye dönüştürme oranı

(7) Özdemir AKMUT, "Türkiye'de İşletmelerin Sermaye Yapıları ve para ve Sermaye Piyasasından Finansman Üsnekleri" s.11.

ise kamu bankaları'nda, ilk yedi özel banka'ya göre daha yüksek düzeyde gerçekleşmiş olup bu oran % 82,1 dir.

Bilhassa ilk yedi özel banka'nın toplam mevduat ve kredi hacmi içerisindeki payı dikkate alındığında; küçük işletmelerin bu paydan yararlanması mümkün olmayış söz konusu kesim için büyük bir kayıptır.

Kredi dağıtımında finans kuruluşlarının ayrıcalıklı davranışlarda bulunmalarının önlenememesi, para ve sermaye pazarlarındaki kuruluşların kartelleşme ve tröstleşme yolu ile belli grupların kontrolüne girmelerini engelleyecek yasakların mevcut bulunmaması küçük teşebbüslerin bu pazardan kredi tedarik edebilme imkânlarını olumsuz yönde etkilemektedir(78).

Türkiye'de küçük ve orta sanayi teşebbüslerini destekleyen bankaların yeteri kadar kaynağa sahip olmadıkları bir gerçektir. Kaynakların değişik bankalar aracılığı ile kullanılması sonucu güçlü ve bilinçli bir borçlanma politikası uygulanmaktadır. Diğer taraftan sanayiye kredi veren finansman örgütleri arasında işbirliğinin mevcut olmasından küçük girişimciler zarar görmektedir(79).

(78) Oktay ALPUĞAN, a.g.e., s.7.

(79) Rahmi ÖNEN, a.g.e., s.95-96.

b - Kredi Miktarları'ndan Kaynaklanan Sorunlar

Ülkemizde küçük işletmelerin kullandığı krediler oldukça yetersiz düzeyde kalmaktadır. Bu teşebbüslerin ülke ekonomisindeki önemi, istihdam ve milli gelire katkısı karşısında söz konusu kesime toplam kredi hacminden ayrılan pay küçük bir meblağ teşkil etmektedir.

1982 yılında küçük işletmelerin toplam kredi hacminden aldığı pay % 4,5 iken, Ağustos-1983 tarihi itibarıyla bu oran % 5 düzeyine çıkmıştır. Öte yandan Esnaf ve Sanatkarlar Kefalet Kooperatifleri kefaletiyle 1983 yılında mevcut 525.000 ortağa 41 milyar lira kredi verilmiştir. Burada ortak başına düşen ortalama kredi miktarı ise 78.095 liradır. Bu durum, sözü edilen kesimin toplam kredi hacminden aldığı payın ve ortak başına düşen kredi miktarının günümüz şartları karşısında yetersiz olduğunu göstermektedir.

Mevcut kredi durumu, küçük işletmelerin orta ve büyük sanayi ile bütünleşecek bir düzeyde teknolojik yapıya kavuşmalarını sağlamakten uzaktır.

Küçük işletmelerin kredilendirilmesinde önemli bir sorun T.Halk Bankası müşterilerinin ve Esnaf ve Sanatkarlar Kefalet Kooperatifleri ortaklarının çok karşılık bir nitelik arzetmelerinden kaynaklanmaktadır. T.Halk Bankası bu karşılıklığı sanayi-

ci ve hizmet erbabı olan esnaf şeklinde iki gruba ayırıp bir ölçüde düzeltme yoluna gitmişse de, grupların daha ayrıntılı bir şekilde ayırımı, kredilendirme esasları açısından yararlı olacaktır. Küçük işletmelerin tümünün belli bir báz üzerinden kredilendirilmesi, kredilerin ekonomik etkilerinin dikkate alınmadığını göstermektedir(80).

Öz sermayelerinin sınırlı düzeyde olması, küçük işletmelerin kredi tedarik alanını daraltmaktadır. Genellikle, işletmelerin net varlıklarının miktarı kredi verilmesindeki temel kriterlerden birini oluşturmaktadır. Bu nedenle, finans kuruluşları küçük işletmelerin kredi taleplerini kabul etseler bile sınırlı net varlığa karşı alınabilen kredi miktarları oldukça az olmaktadır(81).

Alınan kredilerin teşkilatlanmamış ve düşük düzeyde olması, ekonomik etkinliğini de azaltmaktadır. Nitekim kredilerin kişisel ve ailevi ihtiyaçlar için bile kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bunun başlıca nedeni, alınan kredilerin iş ile ilgili alanlarda kullanılabilecek düzeyde olmamasıdır(82).

(80) Atilla GÖNENLİ, "Türk Küçük İşletmelerinin Kredilendirilmesi", s.18.

(81) Oktay ALPUGAN, a.g.e., s.7.

(82) "Cumhuriyetin 50. Yılında Esnaf ve Sanatkâr", s.214.

c - Kredi Maliyeti'nden Kaynaklanan Sorunlar

Küçük işletmeler büyük işletmelere nazaran daha küçük kredi meblağlarına talep olduklarından, kredi şartları ve maliyeti daha ağır olmaktadır(83). Finansman kuruluşları verdikleri kredilerin miktarlarını dikkate almadan genellikle tüm redilerden aynı oranda bir gider almaktadırlar. Bu durum alınan kredinin maliyeti konusunda küçük işletmeleri büyük işletmeler karşısında dezavantajlı duruma düşürmektedir.

Ülkemizde küçük işletmelerin finansal sorunları konusunda yapılan bir araştırmada, 100 küçük girişimciden yalnız iki kredi maliyetleri ile ilgili soruları cevaplandırabilmiştir. Geriye kalan, 92 küçük girişimcinin konuya yabancı olmaları sorunun taşıdığı önemi açıkça vurgulamaktadır(84). Küçük girişimcilerin kredi maliyetleri konusunda yeterli bilgiye sahip olmamaları, onların kredi tedarik edebilmelerini zorlaştırdığı gibi, güçlükle alınabilen sınırlı miktardaki kredinin değerimli olarak kullanılmasını engellemektedir.

13) O'Donnell John L., Ali Sait YÜKSEL, a.g.e., s.208.

14) Ali CEYLAN, "Küçük İşletmelerin Finansal Sorunları", s.338.

Küçük sanayi işletmelerini kredilendirmede asıl sorun kredinin bankaya olan maliyetinde görülmektedir. Kredi maliyeti yüksek olduğundan (gerek bizzat paranın maliyeti ve idare - yönetim giderleri arttığından) Banka kaynak bulamamakta ve ancak devlet'ten aktarılan fonlarla yetinmek durumunda kalmaktadır (85).

Küçük işletmelere verilen kredi maliyetlerinin, normal kredi maliyetleri ve enflasyon oranı karşısında pek yüksek olmamasına rağmen bu kesimin özellikleri dikkate alındığında çok uygun olduğunu da iddia etmek mümkün değildir.

d - Teminat'tan Kaynaklanan Sorunlar

Küçük işletmelerdeki sermaye yetersizliğinin ana nedeni piyasada yeterince uzun vadeli, ucuz ve bol kredi bulunamaması görülmekteyse de bunun asıl nedeni; bu kesime diğer ticari bankaların yeterli teminatı alamadıklarından kredi açmamalarıdır. Çünkü ülkemizde küçük girişimciler, mesleki tecrübe ve yeteneğinden başka teminatı olmayan bir kesim olup, ticari bankaların uzun vadeli kredi vermelerini sağlayacak gerekli teminata sahip bulunmamaktadırlar (86)

(85) Atilla GÖNENLİ, "Türk Küçük İşletmelerinin Kredilendirilmesi", s.18.

(86) Erdiñç CENNETOĞLU, s.g.e., s.13.

Ülkemizde bankalar genellikle kendi kaynaklarını tercihen büyük ve sıhhatli işletmelere ayırmakta, küçük işletmelere kredi açarken de kabulü güç şartlar (faiz, teminat, kefalet vb.) ileri sürmektedirler. Küçük işletmelerin kredi istekleri çok titiz olarak incelenmekte ve bilhassa özel bankalar istedikleri teminatı her zaman verebilecek durumda olmayan bu gibi işletmelerin kredi ihtiyaçlarını karşılayamamaktadırlar. Bu yüzden küçük işletmelerin kredi sorunlarının çözümünde normal banka kredilerinden yararlanma imkânı çok sınırlı kalmaktadır(87).

e - Bürokratik Sorunlar

Kredi ile ilgili formalitelerin çok olması kredi tahsislerinin gecikmesine neden olmakta ve arzu edilen zaman içerisinde sağlanamayan kredi anlamını yitirmekte, çoğu kez krediden beklenen fayda sağlanamamaktadır(88).

Bu bakımdan küçük girişimcilerin sınırlı olan bilgisini, mensesel gücünü ve zamanını dikkate alarak kredi ile ilgili formalitelerin en aza indirilmesinin büyük faydaları olacaktır.

7) O'Donnell John L., Ali Sait Yüksel, a.g.e., s.207.

8) Ali KARAKOÇ, a.g.e., s.80.

İ K İ N C İ B Ö L Ü M

I - İSTANBUL'DAKİ ÖZEL SEKTÖR SANAYİ İŞLETMELERİ

1 - MEVCUT SORUNLARI

İstanbul'daki özel sektör sanayi işletmelerinin finansal sorunlarının kaynaklarını incelerken, özel sektör sanayi işletmelerinin büyük çoğunluğu küçük sanayi işletmelerinden teşekül ettiğinden, incelememizi küçük sanayi işletmeleri üzerinde yaptık.

İstanbul'daki küçük sanayi işletmeleri Türkiyedeki sanayi işletmeleri içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Türkiye-eki küçük sanayi işletmelerinin büyük bir çoğunluğu İstanbul'da faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu faaliyetlerin neticesinde bir takım sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Bu sorunları;

- İlk işe başlamada kuruluş yerinin iyi bir şekilde seçilememesi,

- Üretimdeki teknolojik gelişmelerden yeterli ölçüde faydalanamamak,

- Pazarlamada meydana gelen aksaklıklar,
- Çalışma sermayesinin yetersiz oluşu,
- Yöneticilerin yeterli bilgi birikimi ve tecrübeye sahip olmayışı,

- Kredi almada karşılaşılan sorunlar,
- Ekonomik politikadan kaynaklanan sorunlar,
- Bölgenin özelliğinden kaynaklanan sorunlar,

şeklinde sıralayabiliriz.

İstanbul'daki özel sektör sanayi işletmelerinin finansman sorunlarının kaynaklarını; ortaya koymak amacıyla, bir anket çalışması yapılmıştır.

Anketimizin amacı İstanbul'daki özel sektör sanayi işletmelerinin finansal sorunlarını belirlemektir. Bu amaçla iki bölümden oluşan toplam 20 soruluk bir anket formu hazırlanmıştır. Anketimiz 50 sanayi işletmesine posta yoluyla gönderilmiş, bunlardan 32 tanesine cevap gelmiştir.

Yapılan anket çalışmasıyla ilgili sonuçlar ve işletmelerin sorunları aşağıya çıkarılmıştır.

Anketimize katılan işletmelerin 9'u şahıs işletmesi, 3'ü adi ortaklık, 5'i kollektif şirket ve 3'ü limited şirket, geri kalan 2 tanesi de anonim şirkettir.

İşletmelerde ortalama 25 personel çalışmaktadır.

TABLO V

frekans ve % Dağılımı	<u>Frekans</u>	<u>Dağılım</u>
Sanayi İşletmelerinin Kuruluş ve Statüsü	F	%
ŞAHİS İŞLETMESİ	9	28
ADİ ORTAKLIK	13	40
KOLLEKTİF ŞİRKET	5	16
LİMİTED "	3	10
ANONİM "	2	6
TOPLAM	32	100

Sanayi İşletmelerinin Kuruluş Statüsü Dağılımı

İşletmelerin Sermaye Durumu hakkındaki anket sorumuz, işletmelerin detaylı bir şekilde muhasebe kayıtlarının mevcut olmaması nedeniyle cevapsız bırakılmıştır. İşletmelerin sistemli bir maliyet muhasebesi kayıtları olmadığından gerek malmüllerin birim maliyetlerinin hesaplanmasında gerekse istatistiksel bilgi elde edilmesinde güçlük çekmektedirler.

İşletmelerin ana sorunlarını ortaya koymaya yönelik sorularımızda ise aşağıdaki sonuçlar çıkarılmıştır.

A - Kuruluş Yeri İle İlgili Sorunlar

İstanbul'daki özel sektöre ait küçük sanayi işletmeleri alt yapısı tesis edilmiş, organize bir kuruluş yerine sahip değildir. Bu işletmeler dağınık bir şekilde faaliyetlerini sürdürdüklerinden, hem çalışma açısından, hem de hammadde alımında ve mamül satışlarında ulaşım ile ilgili sorunlarla karşılaşmaktadırlar.

Anketimize katılan 32 sanayi işletmesinin 24 tanesi kuruluş yeri olarak sorunları olduğunu belirtmiştir. Bu sorunların % 65'i ulaşımdan kaynaklanan sorunlar olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun yanında % 25'i çevreyi kirlettiğinden yeni bir kuruluş yeri seçmeye zorlandıklarından, yeni bir kuruluş yeri seçmek için çeşitli sorunlarla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir.

TABLO VI

Kuruluş Yeri Sorunları	frekans ve % Dağılımı	<u>Frekans</u>	<u>Dağılım</u>
		F	%
ULAŞIM SORUNLARI		16	65
ÇEVRE SORUNLARI		6	25
ENERJİ SORUNLARI		1	5
İŞKOLU ÖZEL SORUNLARI		1	5
TOPLAM		24	100

Küçük Sanayi İşletmelerinin Kuruluş Yeri Sorunlarının
Dağılımı

Anketimize cevap veren sanayi işletmelerinin % 5'i enerji sorunu ile karşı karşıya kaldıklarını belirtmiş, diğer % 5'lik kısmında çalıştıkları işkolunun özel sorunlarını dile getirmişlerdir.

Küçük sanayi işletmeleri kuruluş yeri ile ilgili sorunları bu şekilde dile getirirken, organize edilmiş, altyapısı tamamlanmış, enerji, su, vb. sorunları halledilmiş sanayi sitelerinin yapımının hızlandırılmasını en büyük dilekleri olarak belirtmişlerdir.

Küçük sanayi işletmelerinin de belirttiği gibi işletmeleri kent merkezinden uzaklaştırılarak, kent merkezleri dışında oluşturulacak sanayi sitelerine yerleştirilmesi, işletmelerin verimlerini büyük ölçüde artıracak, maliyetleri düşürecek, altyapı sorunları halledilmiş olacak, ulaşımdaki güçlükler ortadan kalkacaktır. Öte yandan kent merkezindeki çevre kirliliği, gürültü ve aşırı tıkanıklıklar da ortadan kalkacaktır.

B - Hammadde Teminiyle İlgili Sorunlar

İstanbul'daki küçük sanayi işletmeleri hammadde temininde önemli sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Ankete katılan küçük sanayi işletmelerinin % 45'i depolama sorunuyla karşı karşıya olduklarını, istedikleri miktarlarda hammadde temin edemediklerini

rini, ancak partiler halinde alabildiklerini, bu da kendileri için gerek nakliyedeki masrafların artması, gerekse pazarlık güçlerinin azalması konusunda güç durumda bıraktığını belirtmişlerdir. % 35'lik bölüm ise hammaddelerini istedikleri zamanda tedarik edemediklerini belirtirken, % 20'lik kısım hammaddelerini peşin almak zorunda kaldıklarından, nakit sorunuyla karşılaşmış olduklarını belirtmişlerdir.

Küçük işletmelerin üretim miktarının düşük olması nedeniyle, hammadde piyasalarında malı ucuza sağlamak veya mal bulmak imkânları da azdır(89).

İstanbuldaki küçük işletmeler ayrıca hammaddeleri peşin alıp, memüllerini vadeli satmak zorunda kaldıklarından, çalışma sermayesinin eksiklerini hissederek olduklarını da belirtmektedirler. Bunun yanında hammaddelerini bir defa da almak yerine, partiler halinde almak zorunda kalmaları sonucu, hammadde fiyatlarında meydana gelen artışlar işletmeleri olumsuz yönde etkilemektedir.

(89) AKIN İLKİN, "Küçük ve Orta Boy İşletmeler ve Sorunları", İstanbul Sanayi Odası Dergisi, 15 Ocak 1987, sayı: 251, s.5.

TABLO VII

Frekans ve % Dağılım	<u>Frekans</u>	<u>Dağılım</u>
	F	%
Hammadde Teminiyle ilgili Sorunlar		
DEPOLAMA	14	45
HAMMADDE TEMİN ZAMANI	11	35
NAKİT HAMMADDE ALIMI	7	20
TOPLAM	32	100

Küçük Sanayi İşletmelerinin Hammadde Teminiyle İlgili
Sorunlarının Dağılımı

Özellikle enflasyonun yüksek olduğu dönemlerde çok fazla etkilendiklerini belirten küçük sanayicilerin tamamı enflasyonun kendilerini olumsuz yönde etkilediklerini belirtmişlerdir.

Anketimize katılan küçük sanayiciler, hammadde ihtiyacı doğduğunda çoğu zaman nakit sıkıntısı çektiklerini bu nedenle ihtiyaçları kadar hammadde temin edemediklerinden etil kapasiteyle çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Küçük sanayicilerin bir kısmı da nakitlerinin yeterli olduğunda, stok yapma imkânlarının sınırlılığı nedeniyle hammadde alamadıklarını belirtmişlerdir.

Sorularımıza cevap veren 32 küçük sanayi işletmesinden 27'si nakit bütçesi yapmadıklarını, kağıda dökülmüş bir nakit bütçeleri olmadığını belirtmişlerdir. Bu işletmeler nakit giriş ve çıkışlarını tahmini olarak belirlemekte ve buna göre hareket etmektedirler. Bu durum sonucu, duygularıyla hareket eden yöneticiler, aşırı iyimser veya aşırı kötümser tahminlerde bulunabilmekte bu da işletmeleri olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca işletmelerin etkili bir alacak tahsil politikaları olmadığından, nakit bütçesi tahmininde yanlışlıklar olmakta, belirlenen hedeflerden sapmalar meydana gelmektedir. Bu sapmalar işletmelerin bütçelerini olumsuz yönde etkilemekte ve hammadde alımları düzenli ve dengeli bir biçimde gerçekleşmemektedir.

C - personelle ilgili sorunlar

İstanbuldaki özel sektöre ait küçük sanayi işletmelerinde çalışanlarla ilgili sorunlara baktığımızda, personel giderlerinin toplam giderlerin yaklaşık olarak % 60'ını oluşturduğu görülmektedir. Küçük sanayiciler buna rağmen kalifiye eleman bulmakta güçlük çektiklerini, yeterli eleman bulamadıklarını ifade etmektedirler.

İşe yeni alınan personelin eğitilmesi imkânlarının sınırlı olması nedeniyle bu personellerin işbaşında eğitimi sağlanmamakta çalışılmaktadır. Bu tür eğitimde kulaktan dolma bilgilerle yetinildiğinden, yeterli bir eğitim olmaktan uzaktır.

İşe yeni alınan personelin eğitiminin yetersiz olması, gerçek üretimin aksamasına, gerekse memüllerin yeteri kadar kaliteli olmamasına neden olmaktadır. Ayrıca makine ve tesislerin hatalı kullanılması sonucu, işletmeye beklenmedik zararlar açmaktadır.

İstanbuldaki küçük sanayiciler personelle ilgili sorunları dile getirirken, alınan personellerin yeteri kadar sosyal venceye sahip olmadıklarını ve böyle küçük işletmelerden gelecek beklemediklerini belirterek işi terk ettiklerini bunun sonucunda da sık sık yeni personeli işe alıp yetiştirmek zorunda kaldıklarını söylemişlerdir.

TABLO VIII

İstihdam Edilen Personel Sayısı	frekans ve % Dağılımı	<u>Frekans</u>	<u>Dağılım</u>
		F	%
1 - 50 ARASI İŞÇİ		16	50
50 - 100 " "		7	22
100 - 200 " "		6	19
200 den fazla		3	9
TOPLAM		32	100

Üçük Sanayi İşletmelerinde İstihdam Edilen Personel Sayısı

Küçük sanayiciler, işletmelerinde çalışan personellerin kendilerine, çalışma şartlarının ağır olduğunu ve aldıkları ücretlerin yetersiz olduğunu söylediklerini belirterek, böyle düşünen personellerden uzun süre yararlanamadıklarını ve belirli bir süre sonra işi terk ettiklerini belirtmişlerdir. Bu personel-ler bir süre çalıştıktan sonra büyük işletmelerde çalışmayı tercih etmekte ve küçük işletmelerden ayrılmaktadırlar.

Personel giriş ve çıkışlarının hareketli olmasından dolayı küçük sanayiciler istedikleri şekilde işgücü planlaması yapmamakta, belirlediği hedeflere ulaşmakta güçlük çekmekte ve sık sık üretimde aksamalar meydana gelmektedir. Yeni elemanların alınması ve işe alıştıırılması sürelerinin uzun olması, yeti- n elemanların büyük işletmelere kayması, küçük sanayicileri sık sık güç durumda bırakmaktadır.

Küçük sanayiciler personelle ilgili sorunlarını dile ge- rirken, personelin kendilerinden daha fazla sosyal haklar iste- klerini ancak bunları yerine getirmelerinin mümkün olmadığını ifade etmişlerdir.

D - Üretimle İlgili Sorunlar

Küçük sanayiciler üretimle ilgili sorunlarını anlatırken önce hızla değişen teknolojik gelişmelere adapte olama-

ıklarını, makine ve tesislerini süratli bir şekilde yenileyememelerini bu da rekabet güçlerini azalttığını belirtmişlerdir. Eski moda olmuş makine ve tesislerle çalışmak zorunda kaldıklarını da hızlı üretim yapmalarına engel olduğunu ifade etmişlerdir.

Anketimize katılan işletmelerin % 85'i makine ve tesislerini yenilemeyi düşündüklerini ancak bunun zaman alacağını ve şu anda yeterli miktarda sabit sermaye yatırımlarına ayıracak kaynaklarının olmadığını belirtmişlerdir.

Küçük sanayiciler makine ve tesislerin yeni teknoloji üretilen makinelerle ikame edilememesi sonucu taleplere istenildiği ölçüde cevap veremediklerini ve büyük sanayi işletmeleriyle rekabet edemediklerini de ifade etmişlerdir.

Küçük işletmeler üretime geçmeden önce üretim planlaması yapmak zorundadırlar. Üretimin iyi organize edilememesi sonucunda kalite bozukluğu vb. sorunlar oluşur(90).

Küçük sanayiciler böyle bir üretim planlaması yapıp yapımadıkları konusunda herhangi bir bilgi vermemişlerdir. Ancak burada bazı sorunlarını dile getirmişlerdir.

90) Akın İLKİN, s.g.e. s.6.

TABLO IX

frekans ve % Dağılımı	<u>frekans</u>	<u>Dağılım</u>
Üretimle ilgili sorunlar	F	%
TEKNOLOJİ YETERSİZLİĞİ	27	85
MAMÜLE İLGİLİ SORUNLAR	3	9
AMBALAJLAMA SORUNU	2	6
TOPLAM	32	100

Küçük Sanayi İşletmelerinin Üretimle İlgili Sorunlarının Dağılımı

Üretim aşamasında koordinasyon çok önemlidir. Hammadde nelerinin yapılması, stoklanması, mamül haline getirilmesi ve pazarlanması çok iyi bir organizasyonu gerektirdiğinden, hammadde maddelerinden, mamüllerin pazarlanmasına kadar olan safhaların dikkatle planlanması ve herhangi bir dalgalanmaya yer verilmemesi gerekmektedir. Ancak işletmelerin büyük bir bölümü bu organizasyonu gerçekleştirmede güçlük çektiklerini, üretim aşamasında hammadde ile başlayan sorunların üretim aşamasında da devam ettiğini, mali bir maliyet muhasebe sistemine sahip olmadıklarından, mamüllerin birim fiyatlarının tespitinde yanlışlıklar meydana geldiğini belirtmişlerdir.

E - pazarlama ile ilgili Sorunlar

İstanbul'daki küçük sanayiciler pazarlama konusunda da çok sorunla karşı karşıya bulunmaktadır.

Küçük sanayiciler pazardaki sürekli talep değişikliklerinden etkilendiklerini, büyük işletmelerle rekabet imkânları sınırlı olduğunu, mamüllerini yeterince tanıtmadıklarını, pazar araştırması yapmadıklarını, talep miktarını belirleyememelerini belirtmişlerdir.

Ankete katılan sanayi işletmelerinin tamamı, mamüllerin pazarı için toptancı firmaları kullandıklarını, kendilerine ait satış ofisi, acenta veya bayi bulunmadığını belirtmişlerdir. Bu durum

TABLO X

Frekans ve % Dağılımı	<u>Frekans</u>	<u>Dağılım</u>
	F	%
pazarlama ile ilgili sorunlar		
MAMÜL	9	28
FİYAT	12	37
DAĞITIM	6	17
TUTUNDURMA	5	16
TOPLAM	32	100

Küçük Sanayi İşletmelerinin Pazarlama İle İlgili Sorunları-
nın Dağılımı

sonucunda da mamül fiyatlarını belirlerken, toptancıların belirledikleri fiyatları esas aldıklarından fiyat politikasını istedikleri şekilde belirleyememekte, dış faktörlerden etkilenmektedirler.

pazarlama faaliyetinde yan sanayi olarak faaliyet gösteren küçük işletmeler, ana sanayinin bunalmından etkilenmekte ve talep dalgalanmaları ile karşı karşıya gelmektedir(91).

Küçük sanayi işletmeleri ambalajlama konusunda da yetersiz kalmakta, talebe cevap vermekte güçlük çekmektedir.

Küçük sanayi işletmelerinde pazarlama departmanının bulunmaması birtakım sıkıntılar meydana getirmektedir. Bu sıkıntının başında pazar bulmanın güçlüğü, pazardaki değişen şartların ve taleplerin geriye bilgi akışıyla iletilmemesi, üretimin talebe göre ayarlanamaması gibi konular gelmektedir. Küçük sanayiciler öncelikle üretimi düşündüklerini belirtmişlerdir. Bu da anketimize katılan küçük sanayicilerin pazarlama bilimine gereken önemi vermediklerini göstermektedir.

Anketimize katılan sanayi işletmeleri pazarlama faaliyetine (mamül, fiyat, dağıtım, tutundurma) hemen hemen hiç önem vermediklerini belirtmişlerdir. Bu da işletmelerin mamüllerini

91) Akın İLKİN, a.g.e., s.6.

yeteri kadar tanımadıklarını, dağıtım kanallarının seçimine özen göstermediklerini ortaya koymaktadır.

pazarlama konusunda, küçük sanayicilere pazarlama planı yapıp yapmadıklarını sorduğumuzda, ankete katılan işletmelerin tamamı böyle bir planlama yapmadıklarını belirtmişlerdir.

2 - FİNANSMAN VE KREDİ SORUNLARI

A - Finansman Sorunları

a - Likidite Sorunları

Anketimize katılan 32 küçük sanayi işletmesini incelediğimizde cari rasyonun ortalama 1,7 düzeyinde olduğu görülmektedir. Bu oran işletmenin yeteri kadar likit olduğunu göstermektedir. Ancak cari rasyonun yüksek olmasının nedeni stokları yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Bunun yanında işletmelerin kredi kaynaklarını da yeterli ölçüde kullanamadıklarını göstermektedir.

Küçük sanayi işletmeleri kendilerine kredi sağlayan kaynakların sınırlı olması nedeniyle kredi kullanamadıklarını belirtmişlerdir. Bunun yanında kendilerine kredi sağlayan kaynakların formalitelerini yerine getirmelerinin zaman aldığını ve bu nedenle de istedikleri krediyi zamanında alamadıklarını iddia etmişlerdir. Zamanından sonra alınan kredilerin hiç bir şekilde yaramadığını öne süren küçük sanayiciler kendilerine ayrı-

ca yük olduğunu ve bu kredilerin geri ödemesinde zorlandıkları-
rını belirtmişlerdir.

Küçük sanayiciler stoklarını yüksek tutmalarının nede-
nini de beklenmedik taleplere hemen cevap verebilmek şeklinde
açıklamışlardır.

TEBLO XI

<u>DÖNEN VARLIKLAR</u>	100
- Kasa	15
- Bankalar	20
- Alacaklar	20
- Stoklar	45

Dönen varlıkların Oransal Dağılımı

Tablodan da görüldüğü gibi dönen varlıklar içerisinde
stoklar en yüksek paya sahiptir. Dönen varlıkları 100 kabul
ettiğimizde stokların payı % 45 tir. Bu da stokların payının
dönen varlıklar içerisinde yarısına yakın olduğunu göstermek-
tedir. İşletmelerin ani borç ödeyebilme kabiliyetini incele-
diğimizde, işletmeler % 35'lik bir hazır değere sahiptir dö-
nen varlıklar içerisinde.

görüldüğü gibi anketimize katılan küçük sanayi işletmelerinin cari rasyolarının yüksek olması olumlu yönde değil olumsuz yöndedir. Bu da stokların yüksekliği, kredilerden yeterli ölçüde yararlanılmadığının göstergesidir.

b - Sabit Varlıklara Yapılan Yatırımlarla İlgili Sorunlar

TABLO XII

<u>SABİT VARLIKLAR</u>	100
- Makine ve Teçhizat	62
- Demirbaşlar	10
- Arsa, Bina, Arazi	28

Sabit Varlıkların Oransal Dağılımı

Anketimize katılan küçük sanayi işletmelerinin sabit varlıklar içerisindeki en yüksek yatırımı makine ve teçhizattır. Küçük sanayi işletmeleri sabit varlıklara yatırım yaparken optimum dengeyi sağlamak zorundadır. Sermayenin tamamını sabit varlıklara yatıran küçük sanayiciler zaman zaman çeşitli problemlerle karşılaşmaktadırlar. Bu problemlerin başında çalışma sermayesi yetersizliği gelmektedir. Dengeli bir yatırım yapamayan küçük sanayiciler finansal yapıyı oluşturunca

fonları yanlış dağıtmaları sonucu faaliyetlerinde aksaklıklar meydana gelmektedir.

Tablodan da izlendiği gibi küçük sanayi işletmelerinin arsa arazi ve binaların payı düşük olmasına rağmen, makine ve teçhizatın payı % 62'dir. Bu durum işletmelerin faaliyet gösterdikleri binayı kirlediklerini ortaya koymaktadır. Makine ve teçhizata yapılacak yatırımda büyük önem taşımaktadır. Makine ve teçhizatın ömrü, modası, teknolojik üstünlükleri dikkate alınarak yatırım yapılması daha rasyonel olacaktır. Son zamanlarda yaygınlaşan finansal kiralama şirketlerinden makine ve teçhizatın kiralanması da düşünülmesi gereken alternatiflerdendir.

Anketimize katılan 32 küçük sanayi işletmesinden 21 tanesi işletmelerini kendilerinin kurduğunu belirtmiş diğer 11'i ise bir başka işletmeyi devir alarak işe başladıklarını belirtmişlerdir.

İşletmeyi devir alarak işe başlayan işletmeler üretim esnasında ve pazarlamada fazlaca bir sıkıntı çekmediklerini belirtmişlerdir. Bunun nedeninin de hazır bir pazarın mevcut oluşu, hammadde alımlarında, satıcı firmaların önceden bilinmesi gibi avantajlar olarak açıklamışlardır. İşletmeyi devir

olarak işe başlayanların en önemli sorunu ise istenmeyen makine ve tesislerinde satın alınması zorunda kalınmasıdır.

Hazır bir işletmeyi devir alarak işe başlama yerine, işletmeyi bizzat kendileri kurarak işe başlayanlar ise ilk kuruluş aşamasında hangi varlıklara ne kadar yatırım yapılması konusunda tereddütleri olduğunu belirtmişlerdir. Ancak şu anda fazla bir hata yapmadıklarını işletmelerinin kârlı bir şekilde faaliyet gösterdiklerini ifade etmişlerdir.

TABLO XIII

<u>TOPLAM AKTİFLER</u>	100
- Döner Değerler	18
- Duran Değerler	82

Toplam Aktiflerin Oransel Dağılımı

Anketimize katılan küçük sanayi işletmelerinin döner değerlerle duran değerlerinin karşılaştırılmasında, kaynakların % 82'lik gibi büyük bir bölümünün sabit varlıklara tahsis edildiği görülmektedir. Bu durum işletmelerin çalışma sermayelerinin yetersiz olduğunun da bir göstergesidir. Yetersiz çalışma sermayesiyle faaliyet göstermek zorunda kalan küçük sanayi işletmeleri sık sık nakit sorunuyla karşılaşmakta ve hemen kaynak bulmakta güç durumda kalmaktadır.

c - Borçlarla İlgili Sorunlar

Küçük sanayi işletmelerinin borçlanma durumları incelendiğinde,

TABLO XIV

TOPLAM BORÇLAR 100

- Kısa vadeli Borçlar 72

- Orta ve uzun vadeli Borçlar 28

Toplam borçların Oransal Dağılımı

Kısa vadeli borçların toplam borçlar içerisindeki payı % 72 dir. Bu oran küçük sanayi işletmeleri için yüksek bir orandır. Borçlanmaları yetersiz düzeyde olan küçük sanayi işletmelerinin orta ve uzun vadeli borçlanmaya gidemedikleri görülmektedir. Borçlarının büyük bir kısmı kısa vadeli borçlardan oluşması riskli bir durumu göstermektedir.

TABLO XV

TOPLAM PASİFLER 100

Toplam Borçlar 28

Özsermaye 72

Toplam pasiflerin Oransal Dağılımı

Toplam borçların kaynaklar içerisindeki payı % 28 dir.

Bu pay oldukça düşüktür. İşletmeler yeterli ölçüde dış kaynak kullanamamışlardır. Bu borçların büyük bir kısmında kısa vadeli borçlardan oluşmaktadır. Buraya kadar yapılan incelemeden anlaşıldığı kadarıyla küçük sanayi işletmeleri varlıklarının büyük bir kısmını özsermayeleriyle finanse etmiş, çok az yabancı kaynak kullanmıştır.

d - Çalışma Sermayesi Sorunları

İstanbul'daki küçük sanayi işletmelerinin çalışma sermayelerinin yetersiz olduğu yapılan anket sonucunda ortaya çıkmıştır. İşletmeler çalışma sermayelerini kısa vadeli borçlarla finanse etmeleri sonucunda sık sık nakit sorunuyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Stoklarının yüksek olması, satış güçlüğü çekmeleri nakit durumunu olumsuz yönde etkilemekte ve o an için yabancı kaynak bulmaları da güç olmaktadır. Bulunan kaynaklar ise ancak kısa vadeli kaynaklar olmakta bu da işletmeleri ileride daha ciddi problemlerle karşı karşıya getirebilmektedir.

Küçük sanayi işletmeleri finansal planlamayı tam anlamıyla yapamadıklarından veya yapmadıklarından çalışma sermayesinin önemini kavrayamamaktadırlar. Sermayelerinin

tamamına yakınına sabit varlıkların finansmanında kullanan küçük sanayiciler, faaliyetleri esnasında çalışma sermayesi ihtiyacı hissetmektedirler. Bu ihtiyaçlarını karşılayabilmek için yabancı kaynak kullanımına gitmekte ancak bu aşamada yeterli düzeyde orta ve uzun vadeli kaynak sağlayamamaktadırlar.

e - Yönetimden Kaynaklanan Sorunlar

TABLO XVI

Tahsil Durumu	frekans ve % Dağılımı	frekans	Dağılım
		F	%
ÜNİVERSİTE MEZUNU		19	59
LİSE MEZUNU		13	41
TOPLAM		32	100

Küçük Sanayi İşletmelerindeki Yöneticilerin Tahsil Durumunun Dağılımı

İstanbul'daki küçük sanayi işletmelerinde yeterli bilgi birikimine ve tecrübeye sahip olmayan yöneticilerin mevcut olması sonucu, işletmelerde meydana gelen birtakım finansal zorlukların üstesinden gelememektedirler.

32 küçük sanayi işletmesinde yaptığımız anket sonucuna göre, bu işletme yöneticilerinin 19'u yüksek tahsilli olup diğer 13'ü lise mezunudur.

TABLO XVII

Yöneticilerin Durumu	Frekans F	% Dağılım %
İŞLETME SAHİBİ VEYA ORTAĞI	23	72
ÜCRETLİ ÇALIŞAN	9	28
TOPLAM	32	100

Küçük Sanayi İşletmelerinde Yöneticilerin Durumu

Tablodan da görüldüğü gibi yöneticilerin % 72'si kendi işletmelerini yönetmektedirler. Bu yöneticiler, yeterli teknik bilgiye sahip olmadıklarından, finans konusunu gözardı etmekte, işletmelerini atadan kalma usullerle yönetmektedirler. Kaynakları optimal şekilde değerlendirememekte, birçok fırsatları kaçırmaktadırlar, işletmelerin ekonomik verimliliğini düşürmektedirler.

İstanbul'daki küçük sanayi işletmelerinin sorunlarını incelediğimizde, işletmelerin nakit bütçelerine gereken önemi vermedikleri, finansal planlama yapmadıkları, üretim ve pazarlama planlaması yapmadıkları ortaya çıkmıştır. Ürettikleri mamülleri toklayarak ani taleplere cevap vermeye çalışmakta, ne zaman ekte ihtiyacı olduğunu önceden belirleyememektedirler. Bu nedenle acilen nakite ihtiyaç duyduklarında, ihtiyaçlarını önceden belirleyemedikleri için sıkıntı çekmektedirler. Yabancı kaynak kullanımlarında, kullanılan kaynağın işletmeyi olumlu mu olumsuz mu etkileyeceğinin analizini yapamamaktadırlar.

Bütün bunlardan da anlaşılacağı gibi küçük sanayi işletmelerinin en önemli sorunlarından biri de yönetim sorunudur. İşletmeler ilk kuruluşlarından, faaliyete geçinceye kadar ve faaliyetleri esnasında geniş çaplı planlama yapmak zorundadırlar. Üretimle pazarlama arasında koordinasyon sağlayarak işlem akışı sağlanmalı, stokların belirli bir düzeyde kalmasına özen gösterilmelidir. Mamül üretimi talebe göre ayarlanmalı, pazar payı sürekli kontrol altında tutulmalıdır. Küçük sanayi işletmelerinin yöneticileri planlama, örgütlenme, koordinasyon konularına vakıf kişilerden seçilmelidir.

Gelişigüzel yönetilen küçük sanayi işletmeleri makro düzeyde de birçok ekonomik kayıplara neden olmakta, gerek işletme gerekse milli ekonomi olarak büyük zararlar meydana getirmektedir.

B - Kredi Sorunları

Anketimize cevap veren küçük sanayi işletmelerinin tamamı, kredi kaynaklarının sınırlı olduğunu, yeteri kadar kredi kullanamadıklarını ifade etmişlerdir.

Küçük sanayi işletmelerinin tek kredi kaynağının T.Halk bankası olduğunu belirten küçük sanayiciler bu kredi miktarının şu anda 10 milyon TL olduğunu ve yetersiz kaldığını ileri sürmüşlerdir. Özel banka kredilerinin faizlerinin çok yüksek olduğunu ve fazla teminat istediklerini belirten küçük sanayiciler bu kredilerin faizlerinin, üretim maliyetlerini çok fazla artıracaklarını ifade etmişlerdir.

Küçük sanayiciler kredi ihtiyaçları doğduğunda, krediyi alamadıklarını, bazı formalitelerin yerine gelmesi gerektiğini, bunun da 1 ay kadar sürdüğünü belirtmişlerdir. Zamanın kredi alamadıklarından bazı fırsatları da değerlendiremediklerini ifade eden küçük sanayiciler, geç alınan kredilerin de yararlı olmadığını belirtmişlerdir.

Küçük sanayicinin önceden bir nakit bütçesi hazırlamaması, nakit sıkıntısının ne zaman meydana geleceğini bilememesi, önceden hazırlıklı olmasını engellemektedir. Eğer böyle bir nakit bütçesi hazırlanmış olsa, nakit sıkıntısının ne zaman meydana geleceği görülecek ve kredi için müracaat daha önceden yapılacaktır.

II - İSTANBUL'DAKİ ÖZEL SEKTÖR SANAYİ İŞLETMELERİNİN FİNANSAL SORUNLARININ ÇÖZÜMÜ İÇİN ÖNERİLER

1 - Yatırıma karar veren küçük işletmeci, işletmeyi

kurmak fikri yanında devren satın almak alternatifini de incelemelidir. İşletmeyi kurmak yerine hazır bir işi devir almakla, kuruluş aşamasında finansman planlamasına yönelik yapılması muhtemel hataların bir kısmı ortadan kaldırılabılır.

Küçük işletmecinin finansman konusundaki yetersiz bilgi ve tecrübesi, kurulacak yeni bir işletmenin sermaye ihtiyacının belirlenmesinde onu finansman sorunları karşı karşıya getirmektedir.

Girişimci bir taraftan varlıklara eksik düzeyde yatırım yapmakla işletmeyi faaliyete geçirememekte, diğer taraftan varlıklara aşırı yatırım yapmakla da işletmeye alma safhasında yetersiz işletme sermayesi yüzünden mevcut kapasiteyi iyi kullanamamaktadır. Bu nedenle küçük işletmeci yapacağı yatırımın ayrıntılı bir listesini hazırlarken gerekli olan yatırım kalemlerini ve bunlara yapılacak harcamaları iyi tahmin etmeli, muhtemel fiyat artışlarının getireceği maliyet ile belli bir süre ilesini geçindirebilecek ek bir fonu yatırım tutarına eklemelidir.

2 - Ülkemizde küçük sanayi siteleri kooperatifleri'nce

apımı gerçekleştirilen modern işyerleri, küçük sanayicinin sa-

it yatırım harcamalarının seviyesini düşürücü yönde bir rol oynamaktadır. Hele İstanbul gibi işyerlerinin dağıntık olduğu ulusunun güçlükle yapıldığı, altyapı tesislerinin mevcut olmadığı yerlerde, işyeri açılığını kapatmak için sürdürülen faaliyetlere destek verilmeli ve yapılan çalışmalar desteklenmelidir.

Sabit yatırım harcamalarını kısabilme imkânı veren diğer bir alternatif, işletmede kullanılacak makine ve teçhizatın kiralanması işlemidir. Bu yolla, bir yandan sermaye korunmuş olarak, diğer taraftan da kullanılan makine ve teçhizatın hızlı teknolojik gelişmenin arkasında kalma ihtimalinin getireceği risk azaltılmış olacaktır.

Öte yandan yan sanayi durumunda faaliyet gösteren işletmelerde yapılan yatırımlar, büyük sanayi işletmelerinin sabit yatırımlarını önemli ölçüde azaltmaktadır. Bu nedenle ara mallekten küçük sanayi işletmelerinin mevcut makine parkına yönelik modernizasyon yatırımlarında ve kalite iyileşmesine yönelik ek yatırımlarında büyük sanayi işletmeleri finansal destek sağlamalıdır. Çünkü küçük sanayide üretilen ara mallarının düşük maliyetli ve kaliteli olması, küçük sanayi işletmeleri kadar bu ara mallarının alıcısı durumunda olan büyük sanayi işletmeleri için de büyük önem taşımaktadır.

Girdi fiyatlarının tekellerle küçük sanayiciler arasındaki eşitsizliğine işlemesi, yapay darlıkların meydana getirilmesi sonu-

u girdi alımlarının kısa vadeli, maliyeti yüksek fonlarla finanse edilmesi bu kesimi güç durumda bırakmaktadır.

Bu güçlüklerle karşı küçük sanayici, satıcı firmaları seçerken dikkatli davranmalı, bunlar arasındaki rekabeti iyi izlemeli ve kendisine uygun teklifler sunabilen firmaları tercih etmelidir.

3 - Küçük sanayi işletmelerinde düşük kapasite ile çalışmak sorun olduğu gibi tam kapasite ile çalışmak da sorunlar meydana getirmektedir.

Küçük sanayiciyi düşük kapasite çalışmaya iten nedenlerin başında, yetersiz işletme sermayesi yüzünden girdi alımında nakit sıkıntısı çekilmesi, üretim araçlarındaki yetersizlik ve arızalar ile satışlarda karşılaşılan darboğazlar gelmektedir. Tam kapasite ile çalışıldığında, stokların birikmesi, biriken stokların eritilmesi sorun olmaktadır.

Diğer taraftan da stoklar artıyorsa, sürümü fazla olan mallerin üretimine yönelmeli ve stok artışı karşısında üretimi düşürmek yerine fazla üretim potansiyelini kaydırabilecek yeni pazar bölümleri aranmalıdır. Küçük sanayici bu tedbirlere ek olarak, hiç değilse boş kapasitedeki işgücünü değerlendirmek ve bunun finansal yükünü azaltmak için anlaşabileceği firmalar adına çalışabilir.

4 - Nakdin yönetimine hir nedense küçük sanayiciler gereken önemi vermemektedirler. Bu nedenle de alacaklarını tahsil etmekte ve borçlarını ödemekte güç duruma düşmektedirler. Küçük işletme yöneticileri, nakit girişlerini ve nakit çıkışlarını ilkel metodlarla izlemek yerine; uygun bir nakit bütçesi düzenlemekle yürüyen tahsilatları koşan ödemelere ulaştırmak ve geleceği daha iyi görmek imkânını elde edebilirler.

5 - Küçük sanayi işletmelerinde rasyonel bir kredili satış politikası uygulanmamaktadır. Bu nedenle küçük sanayiciler duygusal satışlardan kaynaklanan alacaklarını tahsil etmekte güçlük çekmektedirler.

Küçük sanayiciler, kredili satış politikasını belirlerken vade ve iskonto oranını işletmelerinin mali durumlarını gözönünde tutarak saptamaktadırlar. Öte yandan alacaklar kıymetli evraka (çek, senet ve poliçe) bağlanmalı ve ödemeler de mümkün olduğu kadar çekle yapılmalıdır.

6 - Küçük sanayicinin işletme mülkiyetinin kendisinde kalmasına verdiği önem dolayısıyla kuruluştaki ortak istenmemesi, öz sermayenin sınırlı düzeyde kalmasına yol açmaktadır. Ekonomik şartlar ve artan enflasyon küçük sanayi işletmelerinin sınırlı öz kaynaklarının kısa zamanda tükenmesine neden olmaktadır. Bu hitelikleri ile sermaye piyasasına giremeyen te-

bbüsler, orta ve uzun vadeli fon ihtiyaçlarını karşılayamadıkları gibi güven vermeyen mali yapıları ile de kısa vadeli banka edilerini sağlamakta güçlük çekmektedirler. Bu kesimin ekonomik ve teknolojik gelişmelere intibak edebilmesi için ihtiyaç yulan orta ve uzun vadeli fonların sağlanması; uzun vadeli yatırımların finansmanında sınırlı olan öz kaynaklarınının ya da <sek maliyetli kısa vadeli fonların kullanılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu durum, küçük sanayi işletmelerinin finansman sorunlarını artırarak yaşama şanslarını azaltmaktadır.

Küçük sanayi işletmelerinin günümüz şartlarında uygun moların işletmeler halinde faaliyetlerini sürdürebilmesi için yararlanacakları finansman imkânlarının artırılması gerekmektedir. Ancak bu da tek başına yeterli değildir. Bu kesime sağlanan fonlar, birlikte bu fonların yatırımlarda israf edilmeden kullanılmasını yönlendirecek danışmanlık hizmetlerinin sunulmasının büyük yararları vardır.

7 - Küçük sanayicilerin geleneksel yapıdan kurtarılması ve teşebbis yeteneklerinin artırılması için mesleki eğitime yönelik kurslar açılmalı; ve bu kurslara katılma zorunluluğu getirilmelidir.

Öte yandan işyeri açmanın ve kendi başına bir işi yapmayı yasal kurallara bağlanmadığı ülkemizde, ekonomik olmayan bir şekilde yeni işletme kurulmaktadır. Yeni işletme kurmak yerine güçteşebbüsler meydana getirilerek aynı işkolunda faaliyet göster-

ren benzer işletmelerin kooperatif ya da şirket şekline dönüşme-
eri daha rasyonel bir yoldur.

8 - Küçük sanayicilerin, iş hayatına atılırken işin gerek-
ireceği bilgi ve tecrübe konusunda kendilerini çok iyi tanıma-
ları lazımdır. Aksi halde küçük sanayiciler, kendi kaynaklarını
olduğu kadar, toplumun kaynaklarını da israf etmekle, sosyal so-
umluluk duygusuyla bağdaşmayan bir hatanın doğmasına neden ola-
maktadır.

9 - Küçük işletmelerin ülkemiz genel kredi hacminden aldığı
payın artırılması gereklidir. Bu amaçla, ucuz maliyetli resmi ka-
ru fonlarınının T.Halk Bankası'na aktarılması sağlanmalıdır.

10 - Küçük işletmelerin kredi imkânlarını artırmak için
bankacılık sisteminin işleyiş biçiminin önlenmesi gerekmektedir.
Ülkemizde 1983 yılı itibariyle, ilk yedi özel bankanın toplam
mevduattan aldığı pay % 50'nin üzerindedir. Krediye dönüşecek
mevduattan küçük işletmelerin de yararlanmasını sağlamak ama-
cıyla bu bankalar holdinglerle bütünleşmekten caydırılacak, uy-
gun şartlarda kredi verebilen kurumlar haline dönüştürülecektir.

11 - Ülkemizde, küçük sanayi işletmelerinin finansman so-
nlarına yönelik çalışmalarda bulunan Küçük Sanayi Geliştirme
Şikleti (KÜSGET) adı altında, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
nyesinde bir kuruluş mevcuttur.

KÜSGET, finansman kaynağı bulmakta güçlük çeken küçük sanayicileri çeşitli kredi kaynakları konusunda aydınlatmak, krediyi tahsis edecek kuruluşa girişim ve girişimci hakkında bilgi vermek, girişimcilerin finansman planlarına ve kredi ile ilgili belgeleri düzenlemelerine yardımcı olmak konularında danışmanlık hizmeti sunmaktadır.

Bu hizmetin yurt çapında yaygınlaştırılması, küçük sanayi kesiminin gelişmesinde büyük yararları olacaktır.

12 - Küçük bir işletmenin kredi değerliliği ölçülürken geçmişteki ve şimdiki durumu yanında geleceğin muhtemel gelişimi de dikkate alınmalı, girişimcinin iş yapabilme yeteneği gözlen uzak tutulmamalıdır.

S O N U Ç

İstanbul'daki özel sektör sanayi işletmelerinin ülkemiz ekonomisinde önemli bir rolü vardır. Küçük sanayi istatistikleri-
ne baktığımızımızda görülmektedir ki, küçük sanayi işletmelerinin bü-
yük bir bölümü İstanbul'da faaliyetlerini sürdürmekte ve sanayi-
işleme zincirinin önemli bir halkesını oluşturmaktadırlar.

Ancak ekonomideki çeşitli etkinlikleri kadar sorunları
ve çeşitlilik arzeden bu işletmelerin karşılaştıkları güçlükle-
rin çözümüne yönelik çalışmaların yeterli düzeyde olduğunu söy-
lemek mümkün değildir.

Küçük sanayi işletmelerinin çeşitli kurum ve kuruluş-
larla çeşitli tarihlerde yapılan farklı tanımları mevcuttur. Tanı-
mlardaki bu farklılık, her kurum veya kuruluşun kendi alanın-
yapacağı çalışmalarını etkili kılmak ve ilgili kesime götüre-
diği hizmetin verimini artırmak amacıyla kaynaklanmaktadır.

Küçük sanayi işletmelerinin halihazırda çözüm bekle-
yen sorunları vardır. Bu sorunları; işyeri ve yerleşim, temin
kaynakları, işgücü ve eğitim, üretim ve teknoloji, pazarlama, fi-

finansman ve kredi şeklinde sıralamak mümkündür.

finansman sorunları, küçük sanayicilerin yatırım kararıyla başlamaktadır. Müteşebbis bu aşamada, işletmeyi bizzat kurmakla ya da mevcut bir işletmeyi satın almakla işe başlayabilir. İşletmenin bizzat kurulması halinde sanayicinin sermayeyi varlıklara ne şekilde dağıtacağı büyük önem taşır. Sağlıklı bir yatırım için gerekli olan sermayeyi iyi tahmin etmekle başlangıç yatırımından kaynaklanacak finansman sorunlarının belli ölçüde önüne geçilebilir. Teknik yönü ağır basan küçük sanayicinin finansman planlaması konusundaki bilgi ve tecrübesinin sınırlı oluşu dikkate alındığında, söz konusu işin üstesinden gelebilmenin hiç de kolay olmadığı görülmektedir. Aslında satın alma işleminin ayrıntılarını iyi bilen bir müteşebbis için işletmeyi bizzat kurmak yerine mevcut bir işletmeyi devir almak daha uygun bir alternatif olabilir. Çünkü, bu yolla kuruluştan doğan hatalar belli ölçüde giderilebilir.

Sabit varlıklara gerekenden çok sermaye bağlamakla ilerde işletme sermayesi sıkıntısı çeken küçük sanayici, bunun tersi bir uygulama ile de yeteri kadar sabit varlık oluşturamadığından işletmeyi faaliyete geçirememektedir. O halde sorun, sermayenin sabit varlıklarla dönen varlıklar arasındaki dengesiz dağılımından kaynaklanmaktadır.

Küçük sanayici, kiralama işlemi ile sabit varlıklar üzerindeki yatırımlarını minimize edebilir. Buradan oluşacak sermaye tasarrufunu da dönen varlık yatırımlarında kullanabilir.

Sabit varlık yatırımlarını tamamlayan küçük sanayici, işletmeyi faaliyete geçirebilmek için dönen varlıklara ihtiyaç duyacaktır. Para, mal ve elacak şeklindeki unsurlardan oluşan dönen varlıkların elde edilmesi ve yönetimi müteşebbis için büyük önem taşımaktadır.

Küçük sanayici, nakit giriş ve çıkışlarını kontrol etmek ve ödemelerde bir sıkışıklıkla karşılaşmamak için uygun bir nakit planlaması geliştirmek zorundadır.

Kredili satış şartlarını belirlerken de işletmenin mali yapısını ve müşterilerin özelliklerini dikkate almalı ve elacakların yönetimine gereken önemi vermelidir.

Öte yandan uygun bir stok politikası izlenerek, üretimin düzenli yapılması yanında mali bir tasarruf da sağlanabilir.

Küçük sanayi işletmelerinin sermaye yapıları, borçlanma imkânlarının sınırlı olması nedeniyle büyük oranda öz kaynaklara dayanmaktadır. Bu itibarla finansman yapılarını, başta öz kaynaklar olmak üzere aile ve akrabalarından alınan borçlar ile bankalardan sağlanan krediler oluşturmaktadır. Sermaye piyasasına açılabilme imkânı ise bu teşebbüsler için mümkün olmamaktadır.

Küçük teşebbüslerin ülkemizin genel kredi hacminden aldığı pay, % 4 civarındadır. Bugün bu kesimin tek finansman kaynağı durumundaki T.Halk Bankası'nın kaynaklarının sınırlı düzeyde olması, sağlanan kredi desteğinin yetersiz kalmasına neden olmaktadır.

Ülkemizde uygulanan faiz oranları dikkate alındığında küçük işletmelere açılan kredilerin faizlerinin pek yüksek olmadığı ancak bu kesimin yapısı gözününe getirildiğinde de pek uygun olduğunu söylemek mümkün değildir. Yine bankacılık sisteminin işleyiş biçimi, kredi miktarlarının düşüklüğü, teminatla ilgili sorunlar ve bürokratik problemler küçük müteşebbislerin kredi taleplerinin karşılanmasını güçleştirmektedir.

Bugün finansman darboğazı ile karşı karşıya bulunan küçük işletmelerin krediden başka bir finansman kaynağı bulabilmeleri oldukça güçtür. Bu durum, kredilendirmenin bu kesimin yaşaması açısından ne denli büyük önem taşıdığını ortaya koymaktadır.

Küçük sanayi işletmelerinin, sanayileşme hareketindeki rolünün etkinliğini artırmak için bu kesimin sorunlarının çözümlerine konuyla ilgili kuruluşların ve bilhassa devletin yardımının olması gerekmektedir. Bu maksatla sağlanacak kamu desteğinin, salt bir sosyal yardım anlayışı olarak değil de, aynı zamanda bir ekonomi politikasının gereği olarak da değerlendirilmesi daha gerçekçi bir yaklaşım olacaktır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- ABDELSAMAD, M., A.T.KINDLING, T.L.WHEELEN, "Küçük İşletmelere Yatırım Yapmadan Önce Ne Aranır", Çev.BÜlent TOKAT, Eskişehir İ.T.İ.Akademisi Dergisi, Cilt XV, Sayı 2 Haziran 1979
- AKMUT, Özdemir. "Küçük Sanayi İşletmelerinin Ekonomideki Yeri ve Önemi", Türkiye Mədəni Eşya Sanatkarları Federasyonu VI. Dönem Genel Kurul Çalışma Raporu. Ankara:29-30 Mayıs 1984
- AKMUT, Özdemir. "Türkiye'de İşletmelerin Sermaye Yapıları ve para ve Sermaye Piyasasından Finansman Olanakları", İşletmelerde karşılaşılan Güçlükler ve Çözüm Yolları Sempozyum Tebliği, Ankara: 4 Nisan 1984.
- ALPUGAN, Oktay. "Türkiye'de Esnaf ve Sanatkarlarla İlgili Kredi politikaları, Finansman Sorunları ve Öneriler".1983 Yılı Türkiye Sanatkar ve Küçük Sanayiciler Semineri, İzmir, 30 Kasım 1-2 Aralık 1983.
- AŞLIGİL, Hüseyin. "Küçük İşletmelerde Stoklama ve Tedarikleme Sorunları ve Çözümleri." Küçük İşletmelerin Problemleri ve Çözüm Yolları Sempozyumu, İstanbul: 12-13 Aralık 1983.
- AYKAN, Cemile. "Küçük İşletmelerin Sorunları ve Çözüm Yolları." Küçük İşletmelerin Problemleri ve Çözüm Yolları Sempozyumu, İstanbul: 12-13 Aralık 1983.

BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI (1985 - 1989). D.P.T. Te-
sarı Metin, Haziran 1984.

BİRİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI (1963 - 1967) D.P.T.

BÖGE, Erinc. "Küçük İşletmeler İçin Bir Pazarlama Modeli De-
nemesi." Küçük İşletmelerin Problemleri ve Çözüm Yolları
Sempozyumu, İstanbul: 12-13 Aralık 1983

BÖRTÜCENE, Demet. GÜL ÖZGİRGİN. Ahmet BULDAM. "Çeşitli Ülke-
lerde Küçük İşletmelerin Tanımları." D.P.T. Sosyal
Planlama Dairesi, Şubat 1980

BULDAM, Ahmet. Sabahattin AFACAN. Aydın DAŞTAN. "Türkiye'de
Küçük Sanayi Siteleri".Yayın No: D.P.T.:1847, S.P.E,
353, Aralık 1982.

CENMETOĞLU, Erdiñç. "Küçük Sanayi İşletmelerinin Kalkınmadaki
Rolü ve Sorunları." Türkiye Sanayi Kongresi.Makine MÜ-
hendisleri Odası, Cilt 1, No:83, 1972.

CEYLAN, Ali. "Küçük İşletmelerde Sermaye Gereksiniminin Be-
lirlenmesi." Bursa İ.T.İ.Akademisi Dergisi, Cilt VII,
No:3, Eylül 1978

CEYLAN, Ali. "Küçük İşletmelerin Finansal Sorunları."Finansal
Yönetim ve Yatırım Planlaması Dergisi, Yıl 3, Sayı 12
Aralık 1981

CEYLAN, Ali. "Küçük İşletmelerin Finansal Yönetimi ve Bursa
Bölgesinde Bir Uygulama." Bursa: 1982.

CEYLAN, Ali. "Satın Alınacak Küçük Bir İşletmenin Değerlen-
dirilmesi"Finansal Yönetim ve Yatırım Planlaması Der-
gisi, Yıl 5, Sayı 17, Mart 1983.

CUMHURİYETİN 50. YILINDA ESNAF VE SANATKAR. Ankara: Ekim 1973

DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI (1979-1983) D.P.T.

ERDOĞANLAR, Necati. "Türkiye'de Esnaf ve Küçük Sanatkarlar ve Kredi problemleri." İzmir: 1967.

ERSOY, Arif. "Küçük Sanayi İşletmelerinin İktisadi Etkinliklerini Artırmaya Yönelik Bir Yaklaşım." Küçük İşletmelerin problemleri ve Çözüm Yolları Sempozyumu, İstanbul: 12,13 Aralık 1983.

ESNAF, SANATKAR, KÜÇÜK SANAYİ. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma planı. Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Yayın No: D.P.T: 1913, Ö.İ.K: 298, Ankara:1983

GÖKDUMAN, Nezih. "Dünyada ve Türkiye'de Küçük İşletmelerin Kalkınmadaki Rolü." Sempozyum Tebliği, Ankara: 17-18 Ekim 1983.

GÖNENLİ, Atilla. "İşletmelerde Finansal Yönetim." 3.Baskı, İstanbul: 1979.

GÖNENLİ, Atilla. "Türk Küçük İşletmelerinin Kredilendirilmesi" Sevk ve İdare Dergisi, Ocak 1975.

GÜNAL, Alev. "Esnaf Sanatkarın Sorunları ve Çözümleri." 2. Türkiye İktisat Kongresi, İzmir: 2-7 Kasım 1981.

GÜVEMLİ, Oktay, "İşletmelerde Finans Yönetimi-Varlıkların Yönetimi." Cilt 1, İstanbul: Aralık 1983.

GÜVEMLİ, Oktay. "İşletmelerde Nakit Akışı Planlaması." İstanbul Mayıs 1977.

GÜVEMLİ, Oktay. "Mali Tablolar Tehlili." İstanbul: 1981.

İKİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI. (1968-1972). D.P.T.

İLKİN, Akın. "Kalkınma ve Sanayi Ekonomisi" İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi. İkt. Fak. Yayın No:343, Çeğlayan Basımevi, Birinci Baskı, 1974.

İLKİN, Akın. "Küçük ve Orta Boy İşletmeler ve Sorunları." İstanbul Sanayi Odası Dergisi, Sayı:251, 15 Ocak 1987,

İ.M.B.A. (İletişim Merkezi Esasın Ajansı). "Ortadirek Kendini Anlatıyor." Haftalık Ekonomi Dülteni, 30 Ocak 1984.

JOHN, L. O'Donnell. Ali Saif YÜKSEL. "Para Bulma-(Finansman)nın Seçilmiş Konuları." Ankara:1970.

ARAKOÇ, Ali. "Sanatkar ve Küçük Sanayi Kuruluşlarının Finansman Sorunu." Türkiye Madeni Eşya Sanatkarları Federasyonu VI. Dönem Genel Kurul Çalışma Raporu. Ankara:29-30 Mayıs 1984

OPARAL, Tenay. "Türkiye'nin Kalkınmasında Küçük Sanayinin Önemi ve Katkısı." Ankara: 1977.

ÖKTÜRK, Mehtap. "Küçük İşletmelerin Pazarlama Sorunları." Küçük İşletmelerin Problemleri ve Çözüm Yolları Sempozyumu. İstanbul: 12-13 Aralık 1983.

AZLI, Cevdet. "Küçük İşletmelerin Yerleşim, Yatırım, Donatım Tedarik ve Üretim Sorunları." 1983 Yılı Türkiye Sanatkar ve Küçük Sanayiciler Semineri. İzmir: 30 Kasım, 1-2 Aralık 1983

ÖLÇÜCÜOĞLU, İ. Adnan. "Küçük Sanayi İşletmelerinde İşgücü Kullanımı Açısından Eğitim" Küçük İşletmelerin Problemleri ve Çözüm Yolları Sempozyumu. İstanbul: 12-13 Aralık 1983.

ÖNEN, Rahmi. "Küçük ve Orta Sanayi Teşebbüslerinin Kredi ve Finansman Sorunları." Küçük ve Orta Sanayi Teşebbüslerinin Geliştirilmesi Semineri. M.P.M. Yayını, No:120, Ankara: 1973.

ÖZ-ALP, Şan. "Küçük İşletmeler." Eskişehir İ.T.İ. Akademisi Yayını, 1971.

SANAYİ BÖLGE SİTELERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'nün 12 Eylül 1980 - 12 Eylül 1983 Yılı Faaliyetleri. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. 1983.

SAVER, Ertan Ziver. "Küçük Sanayi Politikası ve Kriterleri." D.P.T: 585, S.P.D: 127, Eylül 1968.

IANBERK, Sibel. "Küçük İşletmelerin Yönetimi ve Problemleri" Sevk ve İdare Dergisi, Ocak 1975

T.HALK BANKASI A.Ş.'in Yeniden Düzenlenmesi Hakkındaki Kararın Hükmünde Kararname, Resmi Gazete, Mükerrer Sayı 18205, 26 Ekim 1983.

ULUSOY, A.Şahin. "Türkiye'de Esnaf, Sanatkâr ve Küçük Sanayicilerin Sorunları ve Çözümü İçin Öneriler." 2.Türkiye İktisat Kongresi. İzmir: 2-7 Kasım 1981.

ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI. (1973-1977). D.P.T.

A N K E T F O R M U

BİRİNCİ BÖLÜM

- İŞLETME HAKKINDA GENEL BİLGİLER

- İŞLETMENİZİN HUKUKİ YAPISI

- a - Şahıs İşletmesi
- b - Adi Ortaklık
- c - Kollektif Şirket
- d - Limited Şirket
- e - Komandit Şirket
- f - Anonim Şirket
- g - Diğer

- İŞLETMENİZDE ÇALIŞAN PERSONEL

- a - Sayısı
- b - Sosyal Güvenceleri
- c - Diğer Sorunları

- İŞLETMENİZİN SERMAYE DURUMU

- a - Özkaynak Durumu
 - a.1 - Nominal Sermaye
 - a.2 - Ödenmiş Sermaye
 - a.3 - Dağıtılmamış Kârlar
 - a.4 - Yedek Akçeler
 - a.5 - Karşılıklar
 - a.6 - Sorunlar
- b - Yabancı Kaynak Durumu
 - b.1 - Kısa Vadeli Krediler
 - b.2 - Orta ve Uzun Vadeli Krediler
 - b.3 - Sorunlar

- İŞLETMENİZİN KURULUŞ YERİ İLE İLGİLİ SORUNLARI NELERDİR

- a - Ulaşım ile ilgili Sorunlar
- b - Çevreyle ilgili Sorunlar
- c - Altyapıyla ilgili Sorunlar
- d - Diğer Sorunlar

- 6 - İŞLETMENİZİN HAMMADDE TEMİNİYLE İLGİLİ SORUNLARI NELERDİR?
- 7 - İŞLETMENİZİN ÜRETİMLE İLGİLİ SORUNLARI NELERDİR ?
- a - Makine ve Tesislerle İlgili
 - b - Memülle İlgili
 - c - Kapasiteyle İlgili
 - d - Diğer
- 8 - İŞLETMENİZİN PAZARLAMA İLE İLGİLİ SORUNLARI NELERDİR ?
- a - Memülle İlgili
 - b - Fiyetle İlgili
 - c - Dağıtımla İlgili
 - d - Tutundurma ili İlgili
 - e - Diğer
- 9 - İŞLETMENİZİN ORGANİZASYONLA İLGİLİ SORUNLARI NELERDİR ?
- 10 - İŞLETMENİZİN YÖNETİMLE İLGİLİ SORUNLARI NELERDİR ?
- a - Yöneticilerin Tahsili
 - b - Yöneticilerin Tecrübesi
 - c .. Diğer

İKİNCİ BÖLÜM

- 1 - İŞLETMENİZİN FİNANSMAN SORUNLARI NELERDİR ?
 - a - İşletmenin Kuruluş Şekli İli İlgili Sorunlar
 - b - Varlıklara Yapılan Yatırımlarla İlgili Sorunlar
 - c - Büyümeyle İlgili Sorunlar
 - d - Diğer Sorunlar
- 2 - İŞLETMENİZİN ÇALIŞMA SERMAYESİ İLE İLGİLİ SORUNLARI NELERDİR
 - a - Alacakların Tahsililiyle İlgili Sorunlar
 - b - Stoklara Yapılan Yatırımlarla İlgili Sorunlar
 - c - Diğer Sorunlar
- 3 - İŞLETMENİZİN NAKİT YÖNETİMİYLE İLGİLİ SORUNLARI NELERDİR ?
 - a - Nakit Bütçesi ile İlgili Sorunlar
 - b - Diğer Sorunlar
- 4 - İŞLETMENİZİN PLANLAMA İLE İLGİLİ SORUNLARI NELERDİR ?
 - a - Üretim planlaması ile İlgili Sorunlar
 - b - pazarlama planlaması ile İlgili Sorunlar
 - c - finansman planlaması ile İlgili Sorunlar
 - d - Diğer Sorunlar

5 - İŞLETMENİZİN SERMAYE PİYASASI İLE İLİŞKİSİ ?

6 - BÖLGENİN ÖZELLİĞİNDEN KAYNAKLANAN SORUNLARINIZ NELERDİR ?

7 - EKONOMİK YAPIDAN KAYNAKLANAN SORUNLARINIZ NELERDİR ?

8 - İŞLETMENİZİN KREDİ İLE İLGİLİ SORUNLARI NELERDİR ?

9 - BELEDİYE YÖNETİMİNDEKİ KAYNAKLANAN SORUNLARINIZ NELERDİR ?

10 - DİĞER SORUNLARINIZ ?